

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1906

Ny följd * IX årg.

Häft. 10.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

CECILIA BÅÅTH-HOLMBERG: Berndt Oscar Stackelberg. I.

L—H: Några dagar i la bella Italia.

Litteratur: LYDIA WAHLSTRÖM: Några tankar om skandinavismens framtid af Ellen Key.

Kvinnans rösträtt inför 1906 års riksdag.

Ett högeruttalande för kvinnans rösträtt.

Föreningsmeddelanden.

Glädjebudskap från Finland.

Rösträttsnotiser från utlandet.

BILAGA: Fredrika-Bremer-Förbundets berättelse för 1905, det 21:sta året af dess verksamhet.

Stockholm, Aftonbladets tryckeri, 1906.

Kjellberg & Holm

Till värmande omslag, såsom medel mot ledreumatism, magplågor, inflammation m. m. rekommenderas och användas en mängd medel, hvilka verka frätande och försörande på huden. Såsom medförande endast gynnsamma verkningar å hudsystemet och åstadkommande en intensiv, men behaglig inre värme och därmed bättre verkan än andra yttre behandlingsmedel, vinna värmande salubrinomslag oafbrutet allt större användning. OBS.! Omslagen böra anläggas medelst gummitaft och utspädd Salubrin, om de skola medföra åsyftad verkan. Om man däremot använder Salubrinet outspädd eller för litet utspädd, kan man äfven därmed skada huden. Salubrin tillhandahålles i Partym-, Specer- och Färgaffärer. Partilager hos Geijer & Co., Stockholm.

Filip Holmqvists Handelsinstitut

Norra Allégat. 7, Göteborg.

Främsta och största enskilda handelsläroverket i landets främsta handelsstad!

22:a arbetsårets hösttermin begynner den 16 Augusti och vårtermin den 15 Januari.

16 lärare; för språk äfven utlänningar. Institutet tillhandagår köpmän gratis vid behof af kontorister. Eleganta med modernaste hygieniska anordningar försedda undervisningslokaler (11 rum) i institutets egen byggnad. 1905—06 310 elever. Holmqvists skrifmetod är landets mest spridda och af staten antagen som normalmetod. Begär program.

Bokförings- och revisionsbyrå.

Filip Holmqvist,

Öfverlärare vid Tekniska skolan i Stockholm, lärare vid Chalmerska Institutet, ledamot af Svenska revisorsamfundet.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade Broderier på siden-, kläde-, lärft- och yllestramalj, passande för Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m. m. Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

5 REGERINGSGATAN 5.

Kvinnliga juridiska byrån

Triewaldsgränd 2. A. T. 143 23.

Kontorstid kl. 1/2 10—4.

Utför rättgångar, verkställer boutredningar och arfskiften, förmedlar egendomsör-säljningar, affärsöfverlåtelse och ackordsuppörelser under hand, uppsätter legala handlingar, utför i öfrigt juridiska uppdrag af alla slag samt ombesörjer med energi och till ytterst billigt arvode inkasseringar.

Nya Hushållsskolan.

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

Obs.! Särskild matsal för fruntimmer.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster m. fl.

Målarskolan 5 Biblioteksg. 1 tr.

Lektioner gifvas dagligen uti Akvarell-, Gobelin-, Olje- och Porslinsmålning, Gyllenläder och Läderplastik.

Anmälningstid 10—4.

Telef. Brunkebg 62.

Obs.! Välsorteradt lager af Porslin samt färger för målning. Bränning af Porslin utföres.

Emma Nordberg & Augusta Peterson.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om in-teckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjuk-kassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delägare i densamma.

SCHWEIZERBRODERIER.

Hvita broderade Remsor, Väfnader, Spetsar m. m. Absolut största urval, billigaste priser. Rikt profsortiment till landsorten. **Broderiaffären, 24 Kommendörsgatan**
1 tr. (hörnet af Sibyllegatan).

Fröken Nanny Hårds af Segerstad

SJUKHEM,

STOCKHOLM, Sibyllegatan 46—48, 4 tr. (Hiss).

Hemmet emottager konvalescenter, nervsjuka och invärtes sjuka, men inga smittosamma sjukdomar. Hemmet i alla afseenden förstklassigt.

Rikstel. 88 44.

Allm. tel. 99 44.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften DAGNY*.

Upplysningar lämnas om kvinnans kommunala rättigheter, såsom angående rösträtt vid val af stadsfullmäktige, prester, skolråd, ledamöter af fattigvårdsstyrelsen m. m.

Uppritade Broderimönster

i största urval från 25 öre, färglagda från 75 öre till högre priser. Konstnärliga namn från 20 öre.

All sorts märkning emottages.

Största urval af uppritade, påbörjade och färdiga broderier samt garn, silke & tyger.

Italienska och franska Spetsar.

Elever i handarbeten, ritning och målning emottagas.

Fru Eva Kulles originella svenska nationaldräkter.

Beställningar å Fanor och Standar till föreningar emottagas.

Order expedieras äfven till landsorten.

Hallins Slöjd- och Broderiaffär,

Lilla Vattugatan 21,

Allm. tel. 220 97. Stockholm.

Berndt Oscar Stackelberg.

I.

I början af 1830-talet var generalmajoren och öfverpostdirektören Berndt G. M. Stackelberg landshöfding öfver Malmöhus län. Med denna plats har ofta brukat följa en yttre glans, som öfverskrider det vanliga lefnadssättet i öfriga svenska residens, och kungliga personer hafva gästtat Malmö oftare än någon annan svensk stad.

Traditionen bevarades äfven i landshöfding Stackelbergs tid; till lysande fester samlades i det eleganta hemmet allt hvad Skåne ägde af glans och adel.

Familjen S. var emellertid känd och omtyckt ej blott för sin älskvärdhet, utan för sin personliga enkelhet, och dess gladaste dagar tillbragtes ej i de präktiga residenssalarna, utan i det lumigt inbäddade »landstället» borta vid Möllevången, där, som en af husets söner, den hvars namn synes ofvan denna lilla teckning, vid äldre år skref:

— — på min barndoms mark
reste sig en väldig park,
hundra träd kanhända,
och där bortom parkens bryn
slätten smälte hop med skyn,
där var världens ända!

Medelpunkten i denna familj var ej så mycket den ståtliga landshöfdingen som hans husfru Octavia Lind af Hageby, som ända in i våra dagar och till sin död åtnjöt samma sympati och vördnad. Gift mycket ung gaf hon vid 24 års ålder lifvet åt sitt femte barn, sonen Berndt Oscar, född i Helsingborg den 12 dec. 1824. För denne lille bröstsvage, nästan dödsdömd gosse, blef modern, som han i ett gossbref skref »det käraste på jorden» och det för alltid.

Det lysande residenslivet tog hastigt slut; landshöfding S. drabbades af en plötslig död. Och i det nyss så glada, alltid festliga hemmet steg fattigdomen in som en oväntad hemsk gäst. Allt skulle säljas, taflor, möbler, sidenklädda soffor med raka ryggar och inlagda skåp med svängda ben. För sista gången trängdes en mer än annars brokig folkmängd i gemaken, och husets barn, som ej förstodo hvarför alla vackra saker fördes bort, sågo häpna på. Värst var det, när de från ett fönster varseblefvo, hur den lackerade statvagnen, som deras far i full uniform brukat åka i, drogs fram och fördes bort till bagargården snedt emot på Östergatan! »Hurra, hurra», höjdes emellertid snart deras triumferande rop: äran var räddad — bagarens port var för smal och landshöfdingens vagn för bred.

Det forna hemmet, som varit snarlikt ett litet hof, var förbytt till en armodets boning. Det fanns ej duk till bordet, ej skål till saltet; men den modiga frun visste råd ändå, och hennes yngste gosse vek händigt saltkar af papper. Detta minne blef för honom oförgätligt; under hela hans lif var detta papperssaltkar en symbol för nöd och fattigdom. Den plötsliga omkastningen brådmognade hans förstånd, om ock hans kropp förblef lika svag.

På sommaren fick han följa med mor och syskon på släktmöte i Västergötland. En gammal onkel klappade honom en dag på hufvudet och sade: »Låt se, att du blir en snäll och hushållsaktig gosse».

Den nioårige såg allvarsamt på honom och svarade: »Har onkel nånsin sett en Stackelberg, som varit hushållsaktig?»

Han skulle dock, påverkad af det tryck hvarunder hans moder tyngdes, komma att bli detta. Att arbeta och spara för att kunna bli oberoende och hjälpa sin mor blef redan från barndomen en af hans lifsprinciper.

Så småningom ljusnade förhållandena i hemmet, och sedan hans mor erhållit 500 rdr. b:o årligen i pension ur Carl Johans handkassa och därtill i statspension 1,000 rdr, hade ett relativt välstånd återvänt.

Hösten 1837 kom han som frikadett till Carlberg. På eget beråd och trots läkarens varning började han »härda» sig och med det resultat, att hans hosta försvann, bröstet blef starkt och kroppen kraftig. Han kvarstannade 7 år i krigsskolan. Han brukade ibland på skämt yttra, att det var så godt som hans plikt att förbli där så länge som möjligt, enär han som frikadett lefde så billigt.

Ett litet drag från denna tid må berättas såsom kulturteckning.

I ett förnämt hus på Regeringsgatan hade han släktingar, som togo sig något an honom. Det grefliga paret var till åren och barnlöst, men rikt, hade kammartjänare, ekipage och loge på operan. Hvarje söndag infann sig den unge kadetten först hos den i sin fätölj sittande nästan lama grefvinnan, som räckte honom sin hand att kyssa och bjöd honom taga en liten pris ur sin fina snusdosa, sedan hos grefven, som var road att samtala med den tänkande ynglingen. Söndag efter söndag satt han så i det tysta huset hos dessa båda gamla. Någon gång fick han följa med dem på teatern, hvilket var för honom ett sällsynt nöje; ty att fattig som han var köpa sig ett sådant ansåg han rent af straffvärdt. Den summa han hade för sina »nöjen» var också af anspråkslöst slag. Hvarje julafton fick han af sin onkel grefven en ny plånbok innehållande en gul pappersetta och en blå »tvåa banko»: detta var hans apanage till årets förströelser.

Den enda hjälp han under hela sin ungdomstid erhöll var en gåfva af 200 rdr. från samme greflige onkel. Att denne dock snart nog undandrog honom allt understöd kom sig af en nästan tragisk liten händelse. På en bjudning tvangs ynglingen af värdfolket att vara 4:de man i ett parti whist; han var okunnig i spelet och förlorade. En af de medspelande var just onkeln, som sedan uppbragt sade till sin unge frände: »Den som har råd att spela och förlora kan reda sig på egen hand».

Från den stunden var det slut både med den gula och den blå sedeln och med all slags hjälp för öfrigt.

Hans förmåga att försaka och att motstå alla frestelser gjorde, att han vid utträdet från Carlberg dock var i det närmaste skuldfri.

Under dessa 7 år hade han ej råd att en enda gång besöka hemmet, och skilsmässan från den älskade modern var hans svåraste pröfning. Endast en gång hade hon å sin sida kunnat besöka honom — vid den tiden var en resa från Malmö till Stockholm ett helt företag. Alla hans bref till henne under dessa år äro uttryck af den innerligaste ömhet och beundran; hvarje år den 12 dec. tackade han henne för den lycka hon gifvit honom, då hon skänkt honom lifvet; så länge han lefde var hon och hennes minne den makt, som ledde honom rätt. I ett poem, »Min mammas förklädsband», svagt som dikt, men varmt i känslan, har han vid senare år hyllat och tackat henne.

Berndt Oscar Stackelberg var en rikt anlagd natur med mångsidig estetisk begåfning; han målade litet, tecknade väl, älskade musik samt försökte sig ganska ofta som poet. I tankar och åsikter var han själfständig, ehuru ej så lätt att rätt förstå. Af somliga sina vänner ansågs han som sann aristokrat, af andra för demokrat; en del påstod honom vara byråkrat, andra åter sade honom vara liberal, ja, radikal. Något torde dessa olika uppfattningar bero af det sofisteri, som han tyckte om att föra till torgs; men i själfva verket var orsaken den, att hans själfständiga ande aldrig helt kunde försvära sig till ett visst parti och dess mer eller mindre dogmatiska åsikter. Han såg sanningen splittrad i skärfvor än här, än där, och sträckte ut sin hand åt det håll, där skärfvan glimmade emot honom.

Under hela sitt lif blef han sin ungdomsprincip trogen: att vara arbetsam och sparsam. Han både älskade och aktade arbetet i och för sig, och fann det klandervärdt om en arbetare tog *för litet* betaldt: »att känna värdet af sitt arbete och fordra hvarken mer eller mindre än detta, det är en arbetares skyldighet». I sitt eget arbetsätt var han i nöj grad plikttrogen och samvetsgrann, ehvad det gällde hans sjömansyrke, hans riksdagsbestyr eller hans litterära sysselsättningar. Han drog sig hvarken som ung eller gammal undan något slags arbete, och andras hjälp eller uppässning var honom motbjudande. Ännu som öfverstelöjtnant, ja jag tror som amiral, såg man honom bära både smörbyttan och matkorgen till sitt hem. Följande betecknande drag berättas om honom: Han skulle vid ett tillfälle köpa tapeter till ett sitt rum. I butiken ville man sända ett bud med tapetrullen. »Hvarför det?» frågade han, »är karlen starkare än jag?» Därmed tog han rullen på axeln och gick. På Norrbro stannade han utanför ett boklädsfönster; en person slog honom då på axeln och frågade: »Hvart i all världen skall du hän med tapeterna?» »Hem att tapetsera, Eders Kungl. Höghet», svarade Stackelberg, och därmed följde han, alltjämt bärande sin börda, prins August öfver Norrbro och vidare fram. — Hans sparsamhet i mat och kläder var känd bland kamraterna, och en hans vänner påstod, att det t. o. m. »var farligt att föreslå honom att köpa ett nytt klädesplagg». — Mot andra var han emellertid klokt hjälpsam och ofta frikostig; och om det till slut lyckades honom att bli en välburgen man, så var det ej minst på grund af denna försakelse för egen räkning.

Han hade ett svärmiskt behof af vänskap, var mycket trofast,

men aldrig lycklig, om han ej hade någon att beskydda eller hjälpa, en svagare kamrat, en sjuk vän o. s. v. Då visade han en ömhet och mildhet, som ej ofta finnas hos en man. Hans vinnande personlighet gjorde honom för öfrigt mycket afhållen.

Sedan han 1845 lämnat Carlberg, vistades han någon tid i Carlskrona som sekondlöjtnant vid flottan. Redan som kadett hade han fått deltaga i flera sjöexpeditioner, och som löjtnant gick han 1846—47 med korvetten *Najaden* till Godahoppsudden; under denna resa knöts den för honom betydelsefulla vänskapen med hans kamrat Ullner; åren 1851—52 hade han anställning å det af Dickson utrustade handelsfartyget *Sofia*, med hvilket han besökte Kina. Vid sin återkomst blef han 1853 premierlöjtnant och adjutant hos dåvarande sjöministern Ullner, hans väns fader.

De båda unge männen bléfvo från denna tid nästan oskiljaktiga. Att Ullner inom kort blef gift försvagade ej vänskapsbandet. Stackelberg var en kär gäst i det unga hemmet, som han vid en långt senare tidpunkt af sitt lif äfven delade, i det han helt och hållet bosatte sig tillsammans med de barnlösa makarna. Den trofasta vänskap, som förenade de båda männen, stärktes under årens lopp allt mer och mer genom de gemensamma omsorgerna för en dem båda kär lidande kvinna, hvilken i tiotal af år fängslad vid sjukbädden, dock var själen i hemmet och gaf det den renhet och lyftning, som endast en ädel och fin kvinna förmår gifva; utan tvifvel har hennes inflytande gjort sig ganska mycket gällande med hänsyn till hans ideella intressen och hans höga tanke om kvinnan, hennes begåfning och förmåga att välgörande omskapa det sociala lifvet.

Inom sitt yrke vann Stackelberg under årens lopp stort anseende, och fackmän ha efter hans död förklarar honom ha varit en af svenska flottans främste, mest dugande män, ehuru allt för litet erkänd och uppskattad. Orsaken härtill var den ställning han intog i den brytningstid, som inom hans yrke utmärkte 1850—70-talen, hvilket också var anledning till att han mot slutet af sin bana icke uppnådde den utmärkelse, hvartill hans kamrater ansågo honom själfskrifven, nämligen sjöministerposten.

Den stora »sjöstriden» i Sverige under 1800-talets midt gällde huruvida linie- eller skärgårdsflottan borde utgöra Sveriges hufvudsakliga sjöförsvär. I spetsen för den »stora» flottans anhängare stod kung Oscar, då hertig af Östergötland, och på grund däraf

var han gifvetvis en motståndare till John Ericssons monitorer, som på 1860-talet väckte världens beundran och undran.

Skärgårds- eller »lilla» flottan försvarades af B. B. von Platen, öfverste Hagelstam och en mängd af denna tids framstående personer. Till en början, kort efter det han blifvit adjutant i sjöförsvarsdepartementets kommandoexpedition, tyckes Stackelberg ha tillhört dem, som voro afgjordt emot skärgårdsflottan. Åtminstone skref han tillsammans med en kamrat, löjtnant Dahlström, en liten skämtsam broschyr: »Bilder från vårt nästa krig med Ryssland — — — Kgl. svenska armén och flottan tillegnad», som var riktad mot anhängarna af den s. k. »centralförsvarsprincipen». Denna åter hade funnit en målsman i Julius Mankell, som år 1855 utgifvit ett arbete »Studier öfver svenska skärgårdsflottans historia, stridssätt och användande vid Sveriges försvar»; och det var på grund af detta senare, som Stackelberg började sin litterära verksamhet med att låta ironiets och löjets vapen riktas mot både skärgårdsflotta med dess öppna roddbåtar och centralförsvaret. Den lilla skrattretande broschyren blef dock snart in-dragen af förf.

Stackelberg stod emellertid personligen greve Platen mycket nära, och så småningom öfvergick han att dela dennes åsikter angående sjövapnet och ifrade särskildt kraftigt för skärgårdsartilleriet och dess med ånga drifna pansarbåtar. I sammanhang härmed stod hans varma beundran för John Ericsson och hans tro på monitorernas förträfflighet. Han utgaf år 1860 en bok om »John Ericsson och ett hundra af hans uppfinningar», visserligen bearbetning af ett amerikanskt verk, men med mycken personlig färg. Han, som själf arbetat sig fram till en oberoende ställning, som aktade ärligt arbete framför titlar och rikedom, hade också alla förutsättningar att förstå och värdera en John Ericsson.

»Få äro snillen, arbeta kunna alla», säger han på ett ställe, »snille är mycket, men arbete är mera och hann ofta det mål, som snillet sköt öfver. För den skull: arbete och framförallt arbete.» Med särskild betoning kallar han J. E. »ett snille som arbetar — — — en man, som vi med stolthet kalla vår och som vida ärat det svenska namnet — en det fria arbetets man — — måtte hans föredöme väcka hvar och en af hans unga landsmän till liffig håg att genom redligt, oförtrutet arbete bli en stor och ädel man, väl förtjänt om fosterlandet. Vägen ligger eder alla öppen, och framtiden hörer ungdomen till — arbete är den enda väg som leder till detta mål — men den vägen leder fram.»

Med stolthet och glädje anför han John Ericssons ord, sannolikt

fällda 1864. »Samma stund som krig förklaras af eller mot Sverige, så återvänder jag hem för att med lif, förmögenhet och krafter bidra till fosterlandets försvar.» John Ericsson kom, i förbigående sagdt, visserligen tillbaka till sitt fädernesland, till hvilket hans hjärta alltid drogs, men först sedan detta hjärta upphört att klappa. Hans svenske vän och beundrare var då redan för två år sedan gången ur tiden.

Stackelbergs tro på monitorerna var lätt förklarlig särskildt under 1860-talet. Men redan mot decenniets slut hade kritiken äfven i Sverige påpekat systemets brister. John Ericsson skref ett hetsigt försvar i Aftonbladet, och Stackelberg begick det misstaget att ifra för monitorerna ännu 1870, då erfarenheten redan visat, att kritiken hade rätt.

Stackelberg var inom sitt yrke ingen initiativets man; under sin 24-åriga tjänst som adjutant och expeditionschef måste han utföra andras verk och arbeta sig in i andras tankar. Han hade däremot sin styrka i det kollegiala arbetet och var en utomordentlig organisatör; i komitéarbeten var han oöfverträfflig och förstod i grund den svåra konsten att ena, jämka och fasthålla det väsentliga. Han anlätades alltså i en mängd sådana uppdrag. Det viktigaste af dessa var den s. k. »certkomitén» 1878, som hade att föreslå de fartygscerter, som med hänsyn till sjökrigsvetenskapens dåvarande ståndpunkt syntes vara de ändamålsenligaste. I denna komité var han den ledande, och komiténs af honom skrifna »utlåtande» har af äldre framstående sjöofficerare förklarats såsom mästerligt i form och klarhet. Den fartygstyp, som här föreslogs, »Sveatypen», har sedan legat till grund för utvecklingen af Sveriges sjöförsvaret. Hvad Stackelberg verkat för detta, har en af hans kamrater så uttryckt: »Han har byggt den grund, hvarpå hela utvecklingen af Sveriges sjöväsen sedan fortgått — och att hafva skapat denna grund, detta är den egentliga storheten i St:s lifsverk, det är hans mest bestående arbete».

Det var dock ej endast som författare af komitébetänkande, han utmärkte sig. Såsom föredragande i ggl. örlogsmannasällskapets 1:sta vetenskapsklass (sjötaktik) höll han i nov. 1879 ett utmärkt anförande, som strax därefter infördes i Tidskrift för Sjöväsendet. År 1875 blef han kallad att vara ledamot af krigsvetenskapsakademien samt var vid sin död dess andre styresman; såsom sådan ålåg det honom att författa minnesteckningarna öfver akademiens under året affidna medlemmar. Dessa minnesteck-

ningar äro verkliga små lifsbilder; de belysas af den sympati, den humanitet och det förstående, som han alltid ägnade sina medmänniskor, och själf framstår han här från sin noblaste sida. Hans stil är liflig och åskådlig, och aldrig underlåter han att kraftigt betona arbetets heder på alla områden. Äfven hans rent sjökrigsvetenskapliga uppsatser bli genom sitt lätta spirituella språk till mera allmänt intressant lektyr, än man väntar finna i en fackskrift. Han torde med rätta anses som en begåfvad skriftställare inom sitt yrke.

År 1866 hade han blifvit utnämnd till öfverstelöjtnant i skär-
gårdartilleriet; 1873 blef han kommandörkapten vid flottan, 1878
kommandör och 1886 konteramiral. Han var visserligen ingen
praktisk sjöman, men desto större skicklighet och förmåga hade
han ådagalagt inom sitt vapens civila afdelning. Hans rätta plats
ansågs som sagdt, af hans kamrater ha varit sjöministerns och
att ej denna erbjöds honom har klandrats såsom ett orättvist för-
bigående. Att han år 1884 såsom pensionsmässig fick afgå utan
att, som brukligt plär vara, en anhållan att kvarstanna i tjänsten
ställdes till honom, grämde honom djupt och har likaledes af
hans kamrater starkt klandrats. I ett bref till en vän skref han
vid detta tillfälle: »Låtom oss glädja oss åt hvad lifvet ännu
kan bjuda en förnöjsam ålderdom. — • — Ett ämne till glädje för
den aftackade är visst: allt går framåt. De unga, som taga vid,
där vi slutade, lyckas bättre och komma längre fram än vi; men
utan hjälp af vårt arbete hade de visserligen icke hunnit så långt,
som de nu hinna. Låt detta vara vår ära och vår ålders glädje.»

(Forts.)

Cecilia Bååth-Holmberg.

Några dagar i la bella Italia.

La Cava. Det är en liten bergsstad — en mellanstation
till Pompeji och Amalfi. Staden, som ligger på slutningen af ett
berg, är omgifven af en hel krans af andra berg, hvilkas toppar
höja sig den ena öfver den andra. Växtligheten är ej stor på
bergsslutningarna, hvilket ger ett kargt och grått utseende åt om-
gifningarna.

Men klättrar man upp till en hög punkt — till något öfvergifvet gammalt kastell, hvilket här, liksom på så många andra ställen i Italien, kröner bergstopparna — får man tack för sin möda. Man ser hur den trånga kransen af berg vidgar sig åt söder, och hafvet, stort och oändligt, ligger framför. Bakom den närmaste bergskedjan framträder en ännu mäktigare, hvilkens toppar äro snöbetäckta. På bergens sluttningar ligga öfverallt landliga gårdar, från hvilka man hör det hemtrefliga ljudet af väfstolar — här idkas nämligen ganska mycken hemslöjd och folket ser arbetsamt och härdigt ut. Men torftigt äro de klädda och deras allvarsamma utseenden, en kontrast till italienarnas vanligen så sorglösa och soliga uttryck, vittna om att de häruppe bland bergen ej ha lika lätt att få sitt uppehälle, som folket i landets bördigare delar.

La Cava är om somrarna besökt af personer, som söka svalka häruppe bland bergen från slättlandets tryckande värme. Att här kan vara kallt med besked fingo vi pröfva på — en kall nordan höll i under dagarna tre — och vi voro glada att krypa nära den öppna spiseln i hotellsalongen, där präktiga vedkubbar kastades in flera gånger om dagen.

Till följd af denna nordliga storm blef vår vistelse i La Cava opåräknadt lång. Väl var att vi bodde i ett ombonadt hotell, där en schweiziska, gift med en italienare, förde spiran. Brasorna voro isynnerhet att sätta värde på — med dem blir man annars ej bortskämd i det trädlösa Italien. Här tycktes vara godt om kastanje- och valnötskubbar, som hela dagen underhöllo en jämn eld i salongens öppna spisel. Vi voro många nordbor församlade här: svenskar, norrmän, nordtyskar, och alla prisade vi brasans lifgivande värme. Marmeladen, som bjöds på till frukosten om mornarna, prisades ej mindre. Den fordrar en särskildt beskrifning, eller trotsar all beskrifning, jag nämner därför bara att den var kokad af fikon — färska, jag ber — drufvor, aprikoser, persikor! Kan man bättre begära? Om någon är nyfiken att afsmaka den, så bjudes den nog ännu på i hotell Victoria, La Cava.

icke desto mindre studerades väderleken med otålighet — alla skulle färdas vidare; de af gästerna, hvilka, liksom vi, hade Amalfi till nästa mål, voro isynnerhet ifriga att få varmt och vackert väder, ty denna färd bör ju företagas i öppen vagn för att icke vara förfelad.

Ändtligen randades en lugn, vacker dag — droskan, förspänd med två raska hästar, stod för trappan, och efter ett vänligt farväl till vårt värdfolk, bar det af.

Vägen till Amalfi och Sorrento är anlagd 1852 af italienska staten, som i detta fall verkligen försonat mycket af hvad den annars bryter mot den utländska turistens säkerhet och bekvämlighet — dessa turister, som föra så mycket guld till det fattiga Italien. Man kan ej begära något vackrare och bekvämare än denna väg — fast och bred löper den på bergets sluttning, slingrar sig om de utskjutande bergshörnen, in i vikarna, då utsikten tränger ihop sig, begränsad som den blir på båda sidor af ståtliga, ibland kala, ibland med rik växtlighet beklädda berg, mellan hvilka den lilla viken ligger och skimrar som en blå ädelsten. Så för den genom någon liten stad med sin gamla kyrka, samt med något pittoreskt gammalt slott eller kloster högst på bergets topp och med stadens små byggnader amfiteatraliskt grupperade där omkring. Öfverallt skönhet, idel skönhet! Medelhafvet blått och oändligt, vid dess stränder litet hvarstans öfvergifna gamla fästen, minnen från den tid då sjöröfvare härjade längs kusterna.

Vi fara genom en liten bergstad, som ser särskildt tom och ödslig ut — kusken upplyser oss om att hela den manliga delen af befolkningen emigrerat till Amerika, så att samhället nu endast består af kvinnor — vi passera branta bråddjup, vid det brantaste berättar han, att här har en elak äkta man störtat ner sin hustru — vi åka genom byar nere vid hafvet, där talrika grupper äro församlade kring de uppdragna båtarna i den lilla med sandkantade viken, karlarna ha färgrika mössor på hufvudet, kvinnorna, brunhyade och muntra, bära det minsta barnet på armen, större barn myllra öfverallt — glada grupper, som för tillfället åtminstone ej tyckas ha mycket att göra.

Men barnen skaffa sig det genast, då de bli varse vår vagn — de springa bredvid eller efter vagnen tiggande »un' soldo», »un' soldo», — ofta nog bjuda de ut en blomma eller en frukt. Två små vackra flickor sprungo på detta vis bredvid vagnen en lång stund och beredde oss en verklig ögonfägnad. Den ena, blond, höll i den upplyftade handen en citronkvist — två vackra frukter med mörkgröna blad — den andra, en brunett, med granna färger, bjöd på en högröd granatblomma. Deras smidiga små kroppar, kring hvilka den lätta dräkten draperade sig under den hastiga rörelsen, ställningen på den höjda armen, de vackra, loc-

kiga hufvuden, allt bildade en förtjusande taffa och förde tanken på de vackra gamla fresker af dansande flickor, som prydde villorna i Pompeji.

Hela vägen hade ögat fröjdats åt Medelhafvet, i hvars blå oändlighet blicken drunknar och hvars långsträckta vågor slå mot stranden och smeka örat, och på andra sidan vägen visa sig de vilda, egendomliga bergsformationerna, ibland kala, ibland beklädda med citron, apelsin och olivlunder. Vi befara med ett ord den vackraste af alla vägar, på det treffligaste sätt att färdas, sittande i en bekväm vagn, med all denna världens härlighet defilerande förbi.

Vår enda klagan var att kusken körde för fort — i karrier gick det om alla skarpa hörn, liksom på den släta, raka vägen — tydligen ville han briljera med sin körkonst och sina raska hästar.

Redan en halftimme innan vi kommo in i Amalfi, omringades vagnen af en massa portierer från de olika hotellen i staden, som alla skreko i mun på hvarandra. Som en mängd barnungar också sällade sig till oss — glada, lifvade ungar — på den ena försvann det lilja hufvudet alldeles i en stor soldatmössa, en annan släpade mycket skickligt med sig under springandet ett par stora nedkippade skor, på alla små pysarna hängde skjortan ut genom byxorna baktill och gaf dem ett högst putslustigt utseende — var det alltså med en ganska anseelig kortège vi gjorde vårt intåg i det vackra Amalfi.

Amalfi är förtjusande, hänförande utsikt öfver hafvet hvart man går, höga, pittoreska stränder, med en sandvik här och hvar, där båtarna äro uppdragna, lifliga gator som myllra af folk och barn. Katedralen är belägen vid stadens lilla piazza, från hvilken en bred, ståtlig trappa för upp. Dess fasad af svart och hvit marmor är prydd med mosaiker på guldgrund. Pelargången vid trappans början är mycket vacker, men med några misslyckade målningar i hvalfven. I kyrkan rådde fullkomlig kaos vid vårt besök — dess inre, en basilika, liknade mer en hotellsal med sina f. t. sammetsbeklädda pelare, granna förgyllningar, glaskronor och skrikande färger och allt det bråte och bjäfs som låg öfverallt, än ett tempel. Golfvet var fullt af skröp och så smutsigt att man refvade upp klädningen högt.

En grupp präster hade i sakristian en öfverläggning med en massa likbärare — karlar i hvita dräkter och kapuschonger, med

hvilka senare de täcka hufvud och ansikte och på hvilka hål äro lämnade endast för ögonen.

När vi helt disillusionerade lämnade kyrkan, gingo likbärarna om oss och vi stannade nere på piazzan bland den där församlade mängden för att få se processionen. Karlarna som deltaga i denna se hemska ut — tydligen är det ingen ansedd syssla att vara likbärare i Amalfi — troligtvis är det fattiga och orkeslösa stackare, som för ringa betalning erbjuda sig. De flesta — de äro vanligen 30 stycken — bära brinnande ljus och gå i början af processionen, efter dem komma mässande präster och korgosar, äfven med ljus, och sist kistan.

Vi stodo länge och väntade innan det blef någon ordning i processionen; de första som satt sig i gång blefvo återkallade, prästerna som börjat mässningen, tystnade tvärt. Man undrade hvad som fattades. Men snart fick man upplysning därom, från en sidogata komma nämligen flera af bärarna nedstörtande i stor hast bärande på axlarna — själfva likkistan! Nu var allt i ordning och tåget började defilera. Först ett 20-tal karlar med nerfällda hufvor och bjärtröda kragar öfver den hvita dräkten, sedan ett antal iklädda blåa kragar — en pittoresk och färgrik syn när de långsamt gingo uppför den stora trappan till kyrkan. När turen kom till kistan, voro bärarna endera så orkeslösa eller så lata att de strejkade. Vi fingo således skåda huru två sjäare kröpo under bären och hjälpte de officiella bärarna genom att krypande hela vägen stötta kistan med sina ryggar. De ljusbärande hade genast från början öfverlämnat sina ljus till hvar sin trasiga unge, hvilket ju kunde vara snällt mot barnet, men ej ökade högtidligheten i processionen. När tåget väl hunnit upp under pelarhvalfvet började de af deltagarna, som ej gingo in i kyrkan, att inför den församlade mängden nere på piazzan afkläda sig sin ståt. Med skäl frågar man: hvad återstår af högtidlighet och andakt i en tillställning, där man så ogeneradt handskas med det heliga?

* * *

På toppen af det höga berg vid hvars fot Amalfi ligger, finns en liten stad, Ravello, som utgör en vanlig vallfärdsort för de turister som uppehålla sig i Amalfi. Äfven vi begåfvo oss dit en förmiddag på en väg som bär uppåt i zigzag och är ganska brant.

Under denna vandring, hvars första del företogs under upp-vaktning af 10 pojkar, bestormande oss med böner om en slant, finga vi ett nytt prof på huru ungdomarna i Italien försöka att på ett för främlingen mer eller mindre angenämt sätt förtjäna en slant. Vi sträfvade alltjämt uppåt och vägen blef allt brantare och vildare. Då uppenbarade sig en yngling med träben och erbjöd sig att visa oss en genväg. Han såg snäll ut och vi läto honom hållas, lydigt rättande oss efter hans vinkar, i grunden dock litet undersamma angående klokheten att följa dessa från stora vägen afvikande små stigar och huruvida icke denna, visserligen till utseendet oförargliga uppenbarelse, kunde dölja några onda afsikter. Trakten var vild och enslig och man hade ju fått så många varningar.

Vår ledsven hoppade emellertid framför oss på sitt träben och såg så fredlig och menlös ut, att vi gäfvö alla misstankar på båten. När Ravello kommit i sikte steg en nittonårig skönhet som en uppenbarelse fram ur skuggan af dess murar, går emot oss och befriar oss — oaktadt våra protester och vår tydliga tvekan — från de ytterplagg och paraplyer vi buro på. Voro vi väntade? Var Ravello en sagostad, där själfva sagoprinsessan kom oss till mötes? Vår enbente vän tog under tiden farväl med löfte att passa på vid nervägen och öfverlämnade oss i flickans vård. Vi följde vår vackra vägviserska ty vacker var hon, det ljusa håret lyste i solen med guldreflexer, ögonen voro blåa och strålände under de mörka ögonfransarna, och den af solen brynta hyn bar hälsans rosor.

Folket på denna trakt visa tydliga spår af den uppblandning i rasen, som många århundraden tillbaka ägt rum vid longobar-ders och normanders inkräktning. Den vanliga mörka italienska typen har här blandats med en blond, som i allmänhet utmärker sig för stor skönhet, och den artiga unga dam som nu förde oss an var ett särdeles vackert exemplar af denna typ.

Hon ledsagade oss in i staden, förbi en massa gamla ruiner, som ligga i utkanten, varskodde en gammal kyrkvaktare att turister önskade se katedralen, men tilläts tydligen icke att själf beträda området, ty hon stod blygsamt utanför med våra kofter och paraplyer, medan vi besågo den mycket gamla kyrkan, hvars största sevärdheter äro två predikstolar af marmor med mosaik-inläggning från 1200-talet, vackra gamla bronsportar från samma tid samt i sakristian några gamla taflor från Giottos skola.

Sedan vi beskådat allt detta och skilts från vår gamla kyrkvaktare, fördes vi alljämt af flickan till slottet Rufalo, en gammal byggnad från 1100-talet, anlagd af mohrer, och i hvars arkitektur man spårar deras inflytande. Slottet ligger i en vacker trädgård i terrassform, som med sin rika växtlighet, sina med murgröna omslingrade gamla minnesmärken, sina många härliga utsiktspunkter, hvarifrån man har en vidtomfattande vy öfver den nedanför liggande härliga neyden och det oändliga hafvet, är en verklig lustgård att vandra i. Slottet själf med sin mohriska kupol och sin pelargård är pittoreskt och intressant. Det äges nu af en rik skotsk dam.

När vi trädde ut ur detta förtrollade land, funno vi vår stackars sagoprinsessa stå utanför, tåligt väntande. Äfven detta paradis var stängd för henne. Alla yttre företräden till trots — ungdom, skönhet och behag, var hon tydligen ej gärna sedd af det öfriga guidesläktet i Ravello, hvilket äfven älskar främlingens slant.

Vi måste nu lämna Ravello för att vara tillbaka i Amalfi innan mörkret föll på. Vår vägviserska förde oss tillbaka till den plats, där hon så artigt tagit emot oss, och där öfverlämnades vi åt vår enbente vän, som tog sig an oss igen. Denne upplyste oss om att den intressanta flickan hade till sysselsättning att vara guide åt främlingar, »ty hennes tal är så vackert». Här talas nämligen en svårfattlig dialekt, som t. o. m. italienare från andra trakter ha svårt att förstå. Och så hade dessa två, gossen med sitt träben och flickan med det vackra uttalet och det vackra ansiktet, ingått ett litet bolag för att förtjäna en slant af de turister som besöka Ravello. Ett turistland har sannerligen resurser att bjuda på!

Och så efter ännu en dags uppehåll i Amalfi, gáfvo vi oss iväg till Sorrento. Vägen lika vacker, kanske ännu vildare och mera storslagen än den från La Cava; de egendomligaste bergsformationer, branta, ödsliga fjällväggar och vilda djupa raviner. Fortfarande följer vägen hafvet ända tills man nalkas Sorrento, då den viker af inåt landet, och snart ser man nedanför sig Sorrentoviken, och bland bergstopparna reser sig Vesuvii rökomvärfda hjässa.

På trånga vägar, med muromhågnade apelsinträdgårdar å ömse sidor och under fanfarer af pisksmällar, exekverade af vår egen kusk och alla kuskar vi möta, draga vi in i det mångbesjungna Sorrento.

L—h.

Litteratur.

Ellen Key: *Några tankar om skandinavismens framtid.*

En skäligen anspråksfull bok med ett enkelt innehåll! Väl har förf. i vissa kretsar fått profetrykte, men knappast torde detta vinna på att denna lilla skrift blifvit lagd till den öfriga kanoniska samlingen. Detta, dels emedan stoffet är så fullkomligt obearbetadt och dels emedan själfva det politiska området i grunden är en terra incognita för en sådan idealist-natur som Ellen Key, med alla rottrådar fastsittande i förra seklets politiska idealer, nationalism och liberalism — i trots af alla protester däremot.

Broschyren består af tre olika tal från 1905 eller bitar af sådana: först ett tal vid arbetarkommunens demonstration för freden i Göteborg den 19 juni, så inledningen till talet på Verdandis recentiorstfest den 30 nov., och slutligen det långa föredraget på Folkets hus den 7 dec., som bär titeln »Skandinavismens framtid», men hvaraf endast senare hälften — femton sidor — verkligen behandlar denna sak. Sammanhanget i läsningen af dessa tal afbrytes för öfrigt esomoftast af noter eller finstilstillägg, som upptaga hela sidor eller sammanlagdt omkring tio sådana, hufvudsakligen bestående af citat från Heidenstam, Herman Bang, Björnson och Stockholmstidningen samt en polemik mot lektor Hallendorff! Föredrag och tal bruka eljest vara afsedda att läsas högt och undertecknad har också gjort ärliga ansträngningar i den vägen, men här tappade man oupphörligt tråden på grund af de många afbrotten. Det var skada, ty Ellen Keys oratoriska stil lämpar sig alltid bäst för ett helt auditorium, och tack vare just frånvaron af senare filning och öfverarbetning skulle dessa tal utan påhäng kunnat göra sig bättre än de flesta af E. K:s arbeten, eftersom de fått behålla det talade ordets friskhet och man alltså här slipper gungas fram och tillbaka, upp och ned, med epitetfyllda satsfogningars alltför symmetriska pendelslag.

Men det är icke nog med det nu angifna innehållet. Förf. aftrycker som bilagor så väl hr Lindhagens som frih. De Geers motioner i unionsfrågan till urtimarisdagen 1905 samt utdrag ur en artikel om »Folkhögskolan och den nordiska enhetskänslan», af den danske författaren Uffe Birkedal — det hela krönt med en liten uppläxning af Ellen Key själf till oss svenskar för att vi burit oss fullt åt mot de snälla danskarne, hvilka just medan Ellen Keys m. fl. författares ofvanstående politiska funderingar trycktes, festligt mottagit svenska tonkonstnärer »under starkt betonande af det oslitliga brödrabandet mellan nordens folk», något som hon kallar »första tecknet till den vårbrytning, hvari ur skandinavismens framtid skall framgå»!

Skandinavismens framtid ja, — egentligen är det, som vi sett, endast femton sidor af de 62, som riktigt behandla denna sak, och dessa finnas i föredraget på Folkets hus. Det, som här mest faller i ögonen är serien af obevisade beskyllningar mot den svenska unionspolitiken och en likaså ogrundad beundran för den norska. Eller hur vill förf. egentligen bevisa radikalismens så ofta omtuggade påstående, att det var på grund af 90-talets storsvenska krigshot, som norrmännen byggt sina gränsfästningar, eller att Norge började unionsförhandlingarna 1903 »med glädje och förtroende». Eller påståendet, att vi hade kunnat i godo erhålla alla Karlstadskonventionens medgifvanden från Norges sida, endast vi hade låtit oss tillräckligt »gripas af det djupa och äkta i det norska folkets fosterländska stämning efter revolutionen» för att uppgifva hvarje tanke på en tvångsunion och endast erbjuda norrmännen en neutral zon och en tryggande skiljedoms-traktat. Äro vi verkligen, därför att Ellen Key säger sig ha »goda skäl att tro det», tvungna att tro, det vi sålunda genom »att lyssna med hjärtat till det norska folkets hjärteslag» skulle ha kunnat »vinna det norska folket som sällan förr och kanske aldrig senare»? Ack, så pass mycket ha väl dock norrmännen på senare tider skrikit ut sina känslostämningar och i tid och otid, som Harald Hjærne säger, »för hela världen blottat sina psykologiska egendomligheter», att vi knappast kunna dela denna barnsliga tro. Sigurd Ibsens indiskretioner ha ju också sörjt för att vi fått bekräftelse på vår misstro mot den norska noblessen. Och för att tala ren svenska: om norrmännen förlorat aktningen för oss, emedan vi burit oss dumt åt, skulle de återfått den, därför att vi till dumheten lagt en feighet?

Med en viss undran konstaterar man, att Ellen Key midt i allt sitt beröm för Norge och klander åt Sverige glömt att ens i förbigående nämna den ende norрман, som ännu då hennes bok utgafs, offentligen vågat protestera mot sitt folks orättfärdighet. Fallet Christoffer Bruun har verkligen varit så demonstrativt enastående tills hans vän, Frits Hansen, äfven han en teolog, framträdde med samma frimodighet, att man knappast tycker att det härvidlag kan lämnas ur räkningen.

Till sist rekommenderar jag på det varmaste åt alla läsare eller icke läsare af Ellen Keys broschyr — prof. Hjærnes skrift: »Om svensk utrikespolitik» (Sthlm 1906, 50 öre).

Lydia Wahlström.

Kvinnans rösträtt inför 1906 års riksdag.

Beslut om en skrivelse till k. m:t med begäran om en allsidig utredning af frågan om och i hvilken utsträckning rösträtt vid val till riksdagens Andra kammare bör beredas jämväl åt kvinnor, se där det enda positiva resultatet af denna riksdags så mycken kraft och energi förbrukande rösträttskampanj.

I den stora afslagsfloden, hvari regerings, utskotts och enskilda motionärers förslag, alla utan undantag, uppslukats, har endast kvinnornas sak, genom båda kamrarnas beslut om en skrivelse, funnit en räddningsplanka, som fört upp till »förhoppningarnas klippa» — för att citera en i dagarna i pressen synlig skämtteckning öfver rösträttsstridens utgång.

Ur uteslutande kvinnosynpunkt — och vi förbigå här så väl de allmänt fosterländska som de enskildta partihänsynen — kan man ej annat än med glädje hälsa riksdagens ofvannämnda beslut. De fyra motionerna om kvinlig rösträtt gingo visserligen till botten med alla de öfriga, och i den stora rösträttsdebatten, där striden kom att stå icke så mycket om *valrätten* som om *valsättet*, spilldes ej många ord på den fråga som dessa motioner uppställt, men genom sanktionering af konstitutionsutskottets hemställan och den motivering som åtföljde densamma, har riksdagen gifvit sitt första verkliga erkännande af det berättigade i kvinnornas önskan att få deltaga i det politiska lifvet. Man har erkänt att, som det heter i utskottsbetänkandet, kvinnan har lika stora intressen att tillvarataga i samhället som mannen, »och att hon bör därför äfven sättas i tillfälle att genom deltagande i de politiska valen göra dem tillbörligen beaktade». Vidare har man, för att alljämt citera utskottet, funnit »att kvinnan på grund af de henne särskildt utmärkande egenskaper är ägnad att utföra ett gagneligt inflytande i synnerhet på den sociala lagstiftningens område, såsom i fråga om fattigvård, sjukvård, undervisning och uppfostran».

Alltså det första verkligen betydelsefulla steget mot det framtidsmål, för hvars vinnande så många af Sveriges kvinnor satt in sina bästa krafter, kan nu anses vara taget, och med nyunnet mod kunna vi gå till fortsatt arbete för vår sak. Vår förhoppning är också, att »den allsidiga utredning», som riksdagen beslutat verkställa rörande den kvinliga rösträtten, skall föra till ett för densamma gynnsamt resultat.

Ett högeruttalande för kvinnans rösträtt *).

Det är sannolikt ett uttryck för den mänskliga oförmågan af opartiskt bedömande, som gör, att jag uppfattade diskussionen i går kväll om kvinnans rösträtt såsom neddragen på en för låg nivå, och jag kan ha befogad anledning att betvifla tillförlitligheten af det egna omdömet efter herr Larsons tvärsäkra bedömandet af högerens »skenafsikter».

Självf betraktar jag frågan om kvinnans rösträtt, som en ny-uppsprungnen klar och sprudlande källa, hvilken kan ingjuta i det moderna samhället ny friskhet och lifskraft, men som också lätt kan grumlas af ovarsamma händer och bli en slamvulkan som dränker.

Den politiska rösträtten kan jag i dess innersta väsen icke uppfatta som en rätt, utan snarare som en plikt. Den i allmänna värf förfarne, den som erhållit tillräckliga kunskaper och insikter för att bedöma samhällets intressen och fördelar såväl inåt som utåt, den har samma *skyldighet* att använda detta för befordrande af det helas allsidiga väl, som föräldrarna ha gent emot familjen; och den politiskt oerfarne och okunnige har ej mera och annan *rätt* att ingripa i statens öden än barnet i familjens. Det kan icke finnas mera än en mening med statsmakternas befintlighet, och den är att bestämma åtgärderna och bära ansvaret för statens, dess samtliga individers, ja äfven kommande generationers verkliga och varaktiga lycka, och ett missgrepp framkalladt af bristande insikter, ej nog vid synkrets, kan medföra de mest ödesdigra följder. Den allmänna rösträtten, *så som den nu föreligger* i de moderna samhällena, synes mig därför oklok och visst icke utan faror, och den är också en bjärt i ögonen fallande inkonsekvens i förhållande till hela den öfriga utvecklingsriktningen, såväl på det andliga som materiella området, hvilken kräver specialister, specialkunskaper och speciell erfarenhet i alla sina grenar för att kunna fortgå. Härmed menar jag dock ingalunda, att icke allmän rösträtt ej blott är nyttig,

*) Nedanstående uppsats tillställdes ordf. i Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm strax efter det offentliga diskussionsmötet å »Runan» den 7 maj 1906. Då det bl. a. kan tjäna som vederläggning af den i vissa kretsar gängse misstron mot högerens ärlighet i fråga om dess sympatier för kvinnans rösträtt, begagna vi oss med tacksamhet af förf:s tillåtelse att införa den varmhjärtade uppsatsen, som för öfrigt delvis häfdar samma ståndpunkt, som Dr Lydia Wahlströms först i denna tidskrift synliga och sedan som Stockholmsföreningens flygblad utgifna uppsats »Principerna för kvinnans rösträtt».

utan t. o. m. nödvändig, emedan statens hälsa kräfver, att alla intressen, behof och åsikter offentligen framhållas, öfvervägas och tagas med, när beslut fattas om åtgärder för det hela.

Men männe kvinnorna, med deras rikedom på känslor, skola bli lyckligare med det ansvar som följer, när de veta sig kunna länka fosterlandets öden, än hvad de nu äro? Jag tror för min del, att *bördan* af ansvaret för alla dem, som kunna rätt fatta ansvarets betydelse, skall mer än öfverväga *tillfredsställelsen* af att få i så vidsträckt mån dela detsamma.

Då vi likväl nu, i våra meningar om huru statens intressen böra handhafvas, stå på den ståndpunkten — och ingen förnuftig människa lär kunna föreställa sig i våra dagar ens möjligheten af att kunna få en annan folkmening, en annan opinion, till stånd, än att personlighetsprincipen skall vara den hufvudsakligen bestämmande för utöfvande af rösträtt — då kan jag icke förstå möjligheten utaf att neka kvinnan *politisk likställighet med mannen*. Om också föreställningar inärfts från förgångna tider, om äfven ett eller annat skäl i närvarande tidsförhållanden skulle kunna anföras däremot, så går dock frågan mot sin lösning med den oemotståndliga kraften af en naturlag, som i sig själf är naturens väsen. Att motsätta sig kvinnans rösträtt nu, när den af henne själf kräfvdes, synes mig därför lika meningslöst som att försöka upphäfva tyngdlagen.

Men mina damer, är det alldeles visst, att ni i andra afseenden göra en varaktig vinst på erhållande af politisk likställighet med mannen? Närmast göra ni utan tvifvel såväl materiell som ideell vinst. Ni komma helt visst att tilltinga eder samma rätt som mannen på alla förväfsområden, och ni komma att erhålla samma lagfästa personliga själfständighet och handlingsfrihet som han. Men när ni vunnit detta, då ha ni ingen mera oförrätt som enar eder och framkallar handling, mannen har ej längre någon anledning som med eller mot hans vilja dock oafvisligen tvingar till hänsyn, och eder makt t. o. m. sådan den nu är *kan bli bruten*.

Vi ha i vår egen historia från dess senare tider ett belysande exempel på förloppet af en dylik utveckling. Våra landtmän tilltingade sig, i känslan af länge burna orättvisor, vid sista representationsförändringen en framstående maktställning. Denna maktställning användes för att aflyfta oförrätterna, den skapande och sammanhållande kraften var därmed förbrukad, och partiets makt och inflytande tillhör nu blott historien, och dess kraft är och förblir efter allt att döma bruten.

Dock är jag den första att erkänna, det kvinnan har helt andra och bättre förutsättningar för en varaktig maktställning än landtmännen, oaktadt t. o. m. deras betydelse för produktionen. Hos henne äro icke egennyttan och de materiella intressena öfvervägande härskande, oaktadt skenet däraf vid mötets diskussion, hon kan ikläda sig en tjänares skepelse, äfven när hon känner och vet sig vara herre, hos henne äro de ideella intressena var-

mare och mera djupgående. Hon bör i sin ställning bättre än vi män känna den tacksamhet vi äro skyldiga våra förfäder för deras strider och försakelser till *sina* efterkommandes, till vårt bästa, och att vi säkrast bygga på den af dem under pröfningar vunna erfarenheten. Hon uppfattar genom förhållandena bättre än vi huru oändligt ringa betydelse den enskilda individen har, huru liten makt öfver lycka och olycka, lif och död, och att vi alla ha *en* Herre, mot hvars makt att uppehålla det ädla och goda, att förinta det oädla och onda, all vår vishet och styrka strandar. Kommer kvinnan att äfven i sitt politiska arbete låta leda sig af denna uppfattning och dessa känslor, då hoppas jag och är öfvertygad om, att hon framdeles och i högre grad än nu till *allas* väl skall behärska världen.

Alb. Bergström.

Ledamot af Riksdagen Första kammare.

Föreningsmeddelanden.

F. B. F:s årsmöte ägde rum måndagen d. 28 maj å Förbundsbyrån under vice-ordf. prof. P. G. Roséns ordförandeskap.

Sedan års- och revisionsberättelserna upplästs och decharge beviljats styrelsen, skred man till val af de afgående styrelsemedlemmarna och deras suppleanter.

Till ordinarie styrelseledamöter omvaldes fru A. Montelius, fröknarna G. Adelborg, L. Dahlgren, M. Silow och S. Ulrich samt förste hofmarskalken O. Printzsköld, och till suppleanter omvaldes fru L. Dyrssen, fröknarna E. Cederblom, S. Leijonhufvud och L. Wahlström samt d:r C. A. Fryxell, och därjämte nyvaldes fru A. Hallendorff och d:r T. Höjer. Till revisorer valdes fröknarna A. Rossander och A. Lindhagen samt d:r A. Tamm med Fröknarna Aspman och Geijer samt häradshöfding Uppström som suppleanter.

F. B. F:s kretsmöte i Motala den 14—15 juni. Programmet har följande lydelse:

Torsdagen den 14 juni. Kl. 10. Enskildt möte: 1) Hälsningsord. 2) Val af ordförande och sekreterare. 3) Kort redogörelse för förbunds-kretsarnas uppkomst, syfte, ställning till Fredrika-Bremer-Förbundet i dess helhet, särskildt Centralstyrelsen. 4) Meddelande från förbunds-kretsarnas verksamhet (genom representanterna). 5) Val af kretsnämnd. Uppehåll.

»Hur bör en förbundskrets lämpligast begynna sin verksamhet?» (Diskussion). »Är det önskvärdt, att kretsbibliotek upprättas och huru böra de i så fall anordnas?» (Diskussion). *Allmänt möte.* Den praktiska och ideella betydelsen af kvinnans insats i det fosterländska arbetet — några synpunkter. (Föredrag).

Fredagen den 15 juni. Kl. 10. — Enskildt möte. 1) Bör något göras från Fredrika-Bremer-Förbundet i syfte att motverka användandet af kvinnlig betjäning på våra utskänkningsställen och de manliga afdelningarna af våra badhus? (Diskussion). 2) Hvarför är medborgerlig kunskap nödvändig för oss kvinnor? (Föredrag). 3) Andra under mötet väckta frågor. Uppehåll. Förbättrandet af fabriksarbeterskornas bostadsförhållanden. (Föredrag, eventuellt med diskussion). Mötets officiella afslutning.

*

Yid Norrköpings utställnings sociala afdelning kommer Fredrika-Bremer-Förbundet att exponera en pryddigt utförd karta, hvarå framställts dels fotografier öfver Förbundets lokal, dels en kort sammanfattning af Förbundets alla verksamhetsområden samt en tablå öfver de genom stipendieinstitutionen utdelade stipendierna.

Kartan utgör ett kortfattadt sammandrag af innehållet i det präktiga album, hvarmed Förbundet representerats å den i Stockholm pågående sociala utställningen.

* ————— *

Glädjebudskap från Finland.

Från Helsingfors skrives 29 maj 1906:

»Det underbara har skett! Den finska kvinnan har i kväll fått politisk rösträtt och valbarhet! Och ej endast den ogifta utan ock den gifta är blifven verklig medborgare i sitt land. Hvar- enda kvinna, som fyllt 24 år och betalar kronoskatt af 1 mark har nu denna rätt!

Det är så ofattligt fastän man ju antagit saken som säker, det är som en tyngd försvunnit från ens hela väsen. Denna uteslutning för kvinnan från utöfvandet af den politiska rösträtten har fått med sig hela detta oändliga kvinnoförakt och kvinnohat, har fört med sig ett underordnande, som ej varit nyttigt för samhället. — — — Må svårigheter komma och de komma nog, men lyckan att vara erkänd som medborgare kan ej betalas för dyrt».

* ————— *

Rösträttsnotiser från utlandet.

De engelska kvinnorna och rösträttsrörelsen.

Historierna från årets valkampanj i England, hvarvid de kvinliga rösträttsiffrorna uppträdt på ett sätt, så föga måttfullt och värdigt att det t. o. m. gifvit anledning till ordningsmaktens ingripande, ha väckt grämselse och ledsnad bland den kvinliga rösträttens vänner och naturligtvis skadeglädje bland dess fiender. Den framstående engelska facktidsningen »The Englishwoman's Review» yttrar å propos denna sak följande:

»Kvinnorna arbetade strängt om än ej alltid klokt under valtiden. För första gången i den engelska kvinnans af måttfullhet stämplade rösträttshistoria ha sämre element, med användande af mindre värdiga medel, uppträdt på scenen bland rörelsens förkämpar. Vi hälsa arbetarna med glädje, men beklaga medeln. Möjligen har Mrs Fawcett rätt, då hon i sitt älskvärda, till hälften beklagande till hälften urskuldande bref till de dagliga tidningarna framhåller, att sådana gröfre medel äro behöfliga, emedan man inom politiken gör mer för dem, som visa sig kunna vara besvärliga, än för dem, hvilkas instinkter leda till iakttagandet af ett lugnt och höfligt beteende. Det synes emellertid som om man i en del fall uppträdt emot kvinnorna med obefogad våldsambhet; på samma gång ha dessa vid åtskilliga tillfällen visat brist på själfbehärskning, ja till och med gjort sig rent af löjliga. Man bör komma ihåg att Nya Seelands kvinnor vunno sin sak genom många års lugna och ihärdiga arbete och att de nådde målet plötsligt och nästan oväntadt. Kontrasten mellan rösträttsfiendernas våldsamma utfaranden och rösträttsvännernas kloka argumentering, verkade i hög grad till rörelsens förmån. Det må tillåtas oss att hoppas att den engelska rösträttsrörelsens nya rekryter i sinom tid skola lära sig vikten af disciplin och måttfullhet.»

*

Kvinnornas rösträttsfråga i Norge.

Vänstern har nu på sitt valprogram uppsatt politisk rösträtt för alla kvinnor, *gifta och ogifta, som fyllt 25 år* och som själfva eller genom sina män *betala skatt för en inkomst af 300 kr. på landet, 400 i stad.*

Socialdemokraterna ha som sin första programpunkt uppsatt *allmän* politisk och kommunal rösträtt för kvinnor.

Högern har icke upptagit rösträtt för kvinnor på sitt program, men många inom partiet ha uttalat sig för saken i den begränsade form hvare vänstern satt den på sitt program.

De »*moderate*» ha heller icke upptagit kvinnans rösträtt på sitt program.

Som ett märkligt tidens tecken må nämnas, att en kvinna valts till delegerad vid vänsterns landsmöte, nämligen fru Jahn från Throndhjem.

— * —

Fredrika-Bremer-Förbundets Berättelse för 1905,

det 21:sta året af dess verksamhet.

Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet har under sistlidet år fortgått i samma riktning, som under de föregående åren. Med glädje kan konstateras att år 1905 i rikare mening än vanligt varit ett för Förbundets utveckling betydelsefullt år.

Medlemsantalet har ökats från 1,705 vid årets början till 2,015 vid dess slut. Af medlemmarna voro 388 ständiga och 1,627 årligt betalande.

Styrelsens *ordinarie medlemmar* hafva varit:

Fröken G. Adelborg, fröken L. Dahlgren, fröken L. Engström, fru T. Gylden, riksantikvariern H. Hildebrand, fru A. Höjer, fru A. Montelius, förste hofmarskalken O. Printzsköld, professor P. G. Rosén, fröken S. Ulrich, fröken C. Wahrolin samt fru S. Whitlock;

och dess *suppleanter*: byråchefen V. Almqvist, fröken S. Björklund, fröken E. Cederblom, fru L. Dyrssen, doktor C. A. Fryxell, fru J. Jolin, fru G. af Klintberg, fröken A. Lagerberg, fröken S. Leijonhufvud, fröken M. Silow, doktor H. Toll samt doktor Lydia Wahlström.

Revisorer hafva varit: fröken A. Lindhagen, häradshöfding K. Planting-Gyllenbåga och fröken A. Rossander samt *revisorssuppleanter*: fröken M. Aspman, fröken T. Geijer och revisionssekreteraren W. Uppström.

Förvaltningsutskottet, som årligen utses af styrelsen, har under 1905 utgjorts af *ordinarie medlemmar*: fru A. Montelius, ordf., fröken L. Dahlgren, fröken L. Engström, fru A. Höjer, och fröken C. Wahrolin samt *suppleanter*: fröknarna S. Björklund, M. Silow och S. Ulrich.

Som förbundets *ordförande* har fungerat fru A. Montelius, som *vice ordförande* professor P. G. Rosén, som *sekreterare* fröken S. Ulrich och som *kassaförvaltare* fröken C. Wahrolin.

Styrelsen har under året sammanträdt 8 gånger och förvaltningsutskottet 9 gånger.

* * *

Det möte, som vid 1905 års början anordnades för att hugfästa minnet af Förbundets 20-åriga tillvaro, har utan tvifvel bidragit till att göra dess verksamhet känd i vidare kretsar af vårt land och därjämte varit den hufvudsakliga orsaken till den rikare utveckling, som under året vunnits. Redan den 3 december 1904 inföll årsdagen af Förbundets stiftande, men då styrelsen insåg omöjligheten af att alltför nära jul kunna samla Förbundets intresserade medlemmar till gemensamt möte, beslöts att uppskjuta härmed, till dess man kommit ett stycke in på det nya året, men dock innan skolfერიernas slut. Kort före jul utfärdades därför inbjudan till samtliga förbundsmedlemmar att samlas i Stockholm den 12—14 januari. I inbjudningen betonades särskildt, att afsikten med mötet icke var att fira något slags jubileum utan hoppades man att mötet i främsta rummet skulle gifva impuls till fortsatt arbete och vidare utveckling. Uppropet vann en glädjande anslutning. Från icke mindre än 19 städer och samhällen, nämligen Arvika, Göteborg, Halmstad, Helsingborg, Hudiksvall, Höganäs, Kalmar, Linköping, Lund, Malmö, Mariefred, Motala, Norrköping, Söderfors, Uddevalla, Vadstena, Vennersborg, Vexjö och Östersund, hade infunnit sig ombud. Dessutom bevisades mötet af 58 andra landsortsmedlemmar. Samtliga mötesdeltagares antal uppgick till c:a 200. Redan på förmiddagen den 12 januari hade ombuden inbjudits att på förbundsbyrån sammanträffa med styrelsens medlemmar för att diskutera förbundsärenden. Styrelsen önskade nämligen vid detta tillfälle taga del af de svårigheter, som i olika delar af vårt land uppstått vid arbetet för Förbundets syften. Att dessa svårigheter voro af mångahanda slag, framgick otvetydigt af de erfarenhetsrön, som framlades af ombuden. Den största svårigheten, då det gällde värfvande af nitiska medlemmar, bestod i att för allmänheten klargöra det den verksamhet Förbundet utöfvade visst icke var af endast abstrakt nytta, då det gällde landsorten. Många som annars sympatiserade med

Förbundets idéer, ansågo att detta nog kunde reda sig utan hjälp från landsorten, andra beklagade att det vore så mycket inom det egna samhället, som toge tid och pengar i anspråk, — nog af: hvad som framkom under de första timmarnas diskussion om förbundsärendena, var ägnadt att gifva ytterligare stöd åt den plan, som styrelsen velat framlägga vid 20-årsmötet, och som gick ut på, att Förbundets ombud skulle äga rätt att på sina resp. orter ombilda ombudsskapet till förbundskretsar, hvilka skulle verka i Förbundets anda både ideellt och praktiskt, det senare i hufvudsak till främjande af något mål, som visat sig nödvändigt just för det egna samhället. Detta utgjorde hufvudämnet för de följande dagarnas öfverläggningar mellan ombuden och styrelsen, fastän äfven andra frågor berörande förbundets verksamhet stodo på programmet. Så upptogs t. ex. andra mötesdagens förmiddag till största delen af diskussion öfver frågan: »Kan något göras för motverkande af den starka tillströmningen af unga flickor till fabriksarbetet?» Den sakrika och varmhjärtade diskussionen kan sägas ha utmynnat i beslutet att hos Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse hemställa det Förbundet ville söka verka för att få obligatorisk kvinlig slöjd införd i alla rikets folkskolor samt för att få yrkeskolor till stånd och yrkesinspektriser tillsatta. I en annan af programmets punkter: »Vikten för kvinnan att inse det nära sambandet mellan hemmets intressen och det offentliga lifvet», uppstod intet meningsutbyte, ty alla de uttalanden, som gjordes rörande denna fråga, gingo ut på att socialt arbete vidgar åskådningssättet och, rätt utfördt, bidrager till att göra personligheterna rikare och ädlare och sålunda endast kan återverka höjande på hemmen.

Utom dessa privata öfverläggningar hade programmet att bjuda på en hel del mera offentliga sammankomster. En sådan var mottagningssamkvämet den första kvällen, då Runans stora festsal var fylld af en samling kvinnor och män, hvaraf många intogo en framstående ställning inom olika områden af vårt sociala lif. Med spänd uppmärksamhet lyssnade åhörarna till den redogörelse för Förbundets 20-åriga oegennyttiga och på så många håll framgångsrika arbete, som framlades af fröken Adelborg. Festen var för öfrigt präglad af den hjärtligaste och gladaste stämning, hvilken ytterligare förhöjdes genom lyckade dekorativa anordningar och vacker sång. Ett högstämmt minnestal hölls af Förbundets ordförande, fru Agda Montelius, öfver de 4 aflidna

stiftarinnorna S. L.—d Adlersparre, Ellen Ankarsvärd, Fredrika Limnell och Ellen Fries. — Andra mötesdagens offentliga sammankomster bestodo dels i ett på förmiddagen hållet ypperligt föredrag af doktor Lydia Wahlström öfver ämnet: »Svensk kvinna inför svensk lag», dels i ett diskussionsmöte på aftonen öfver frågan: »Huru skall Förbundets arbete i olika riktningar kunna fortsättas och utvidgas?» hvarvid inledningsföredraget hölls af fru Agda Montelius. Under denna hufvudfråga hade grupperats fyra olika med förbundsverksamheten sammanhängande synpunkter, hvar och en framlagd af sin speciella inledare i följande ordning: »Frågans betydelse för landsbygden; ekonomiska och praktiska synpunkter» — fröken G. Adelborg; — »Undervisning i barnavård som nödvändig del af den kvinliga uppfostran», — fröken M. Aspman; — »Framstegsmoral» — fru A. Höjer; — »Hvad är att göra för ungdomens höjande och förädling i stad och landsbygd?» — fröken C. Milow. Den härpå följande diskussionen rörde sig om den mission, som Förbundet kunde ha sig förelagd, inom de olika arbetsfälten.

Den sista mötesdagen, då ombuden och andra intresserade återigen voro samlade i en trängre krets på förbundsbyrån, sammanfattades allt det sagda i en önskan att ett kraftigare förbundsarbete måtte igångsättas öfver hela vårt land, genom inrättande af förbunds-kretsar, och man beslöt enhälligt att till Förbundets styrelse hemställa det den ville utse en komité för att utarbeta plan till det samarbete, som man ville skulle förbinda eventuella förbunds-kretsar med centralstyrelsen i Stockholm. Med känsla af att en rik behållning kommit deltagarna till godo och att en stor fördel för det gemensamma förbundsarbetet vunnits genom att personlig bekanskap stiftats mellan många af dess ledare, afslutades tjuguarsmötet.

Det blef nu styrelsens sak att taga vid för att föra framåt den idé, kring hvilken hufvudintresset rört sig: bildandet af förbunds-kretsar i landsorten. Sedan styrelsen utsett ombuden fru Lewenhagen i Lund, fröknarna Nordenfelt i Göteborg, Pihl i Norrköping och Sundholm i Hudiksvall samt styrelsemedlemmarna fröknarna Adelborg, Björklund och Ulrich till komiterade för utarbetande af arbetsordning och förslag till stadgar för blifvande förbunds-kretsar, förelåg i början af april planen till samarbete färdig och gillad. En af hufvudsynpunkterna vid arbetsordningens uppgörande hade varit att den skulle så underordnas Förbundets

stadgar, att ingen förändring behöfde göras i desamma samt att på samma gång samhörigheten vore fast och ansvaret lika stort för alla, som arbetade i Förbundets namn, skulle dock kretsarna äga största möjliga frihet att organisera sig i enlighet med sina resp. lokala förhållanden.

Arbetsordningen lyder i sin helhet sålunda:

§ 1. Fredrika-Bremer-Förbundets ombud äga att på sina resp. orter, efter samråd med Förbundets styrelse, upprätta *förbundskretsar* med syfte, att dels verka för utbredande af Förbundets idéer, dels praktiskt arbeta för sådana lokala intressen, som stå i öfverensstämmelse med Förbundets program.

Förbundets styrelse utgör *Centralstyrelse* för samtliga förbundskretsar.

§ 2. Medlemmar af förbundskrets äro:

1) dels *förbundsmedlemmar* — personer, som ingått i Förbundet enligt § 3 och § 4 af Förbundets stadgar och äro bosatta på den ort, där förbundskrets är upprättad.

2) dels *lokalmedlemmar* — personer, som kallats därtill af förbundskretsens styrelse och erlägga en årlig afgift, hvars storlek kretsen själf äger bestämma.

Ständiga medlemsavgifter och hälften af hvarje förbundsmedlems *första* årsavgift insändas till Centralstyrelsen att förvaltas jämlikt § 4 af Förbundets stadgar.

En tredjedel af samtliga öfriga årsavgifter — såväl förbundsmedlemmars som lokalmedlemmars — ingår äfven till Förbundets allmänna kassa.

§ 3. Förbundskrets skall före februari månads utgång till Centralstyrelsen insända berättelse öfver sin verksamhet under det förflutna kalenderåret, på det redogörelse härför må inflyta i Förbundets årsberättelse. Före april månads utgång insändas de i § 2 nämnda avgifterna för det löpande året; till kretsen senare influtna avgifter redovisas före kalenderårets slut.

§ 4. Förbundskrets utser själf sin styrelse och väljer inom densamma en representant och dennas suppleant att deltaga i de i § 8 omförmälda valen.

§ 5. Centralstyrelsen utgör organ för förbundskretsarnas gemensamma uppträdande samt beslutar angående alla sådana åtgärder, som taga deras samfälliga verksamhet i anspråk.

Beslut angående förbundskretsens hänvändning till lokala myndigheter fattas af dess styrelse. Frågor angående hänvändning till annan offentlig myndighet hänskjutas till Centralstyrelsens afgörande.

§ 6. Sambandet mellan Centralstyrelsen och förbundskretsarna förmedlas af en *nämnd*, bestående af 3 i hufvudstaden bosatta personer, af hvilka 1 utses af Centralstyrelsen och 2 af förbundskretsarna. Nämnden väljes för ett år, i enlighet med § 8.

Valen ske skriftligen de år, då gemensamt kretsmöte ej äger rum.

§ 7. Nämnden åligger:

1) att pröfva förslag och framställningar från förbundskretsarna, hvarvid till Centralstyrelsen hänskjutas frågor af den art, att de böra för densamma framläggas;

2) att från förbundskretsarna infordra erforderliga upplysningar och uttalanden i ärenden, som föreligga inom Centralstyrelsen;

3) att lämna förbundskretsarna underrättelse om Centralstyrelsens beslut i viktiga frågor samt tillställa dem meddelanden m. m.;

4) att i allmänhet söka befordra förbundskretsarnas intressen.

§ 8. Förbundskretsarna sammanträda om möjligt hvarje år till gemensamt kretsmöte å tid och ort, som vid föregående möte bestämts. Tid och ort för första mötet bestämmas af och delgifves genom Centralstyrelsen. I dessa möten äga samtliga medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet och dess kretsar rätt att deltaga.

Vid mötet förekomma:

1) val af 2 medlemmar i den i § 6 omförmälda nämnden. I valet, som sker med slutna sedlar, deltaga endast förbundskretsarnas enligt § 4 utsedda representanter, hvar och en med en röst;

2) förslag eller framställningar från Centralstyrelsen eller förbundskretsarnas styrelser.

§ 9. Styrelsen för förbundskretsen å mötesorten utgör jämte nämnden mötesbestyrelsen, som mottager anmälan om deltagande i mötet och förslag till öfverläggningsämnen samt uppgör mötesprogrammet. Äger mötet rum i Stockholm, utser Centralstyrelsen de personer, som jämte nämnden skola utgöra mötesbestyrelse.

§ 10. Skulle förbundskrets besluta vidtagande af sådan åtgärd, som står i strid med Förbundets stadgar eller de i Förbundets program uttalade grundsatserna, äger Centralstyrelsen fatta beslut om att kretsen skall upphöra att bära Fredrika-Bremer-Förbundets namn.

Förbundet hade vid slutet af året glädjen räkna 3 förbunds-kretsar i full verksamhet och 3 under bildande. Af det förra slaget voro *Nora* förbundskrets (med 9 förbundsmedlemmar och 29 lokalmedlemmar), som arbetar på att genom föredrag m. m. verka upplysande i hvad som rör kvinnofrågan och andra samhällsfrågor, *Motala* förbundskrets (med 71 förbundsmedlemmar och 29 lokalmedlemmar), ändamål: s. k. arbetsaftnar för kvinnor ur arbetsklassen med undervisning i sömnad samt musik och högläsning eller föredrag, samt *Linköpings* förbundskrets, som anordnat s. k. »klubbaftnar» för fabriksarbeterskor och med dem likställda kvinnor. Af det senare slaget voro förbundskretsarna i *Helsingborg*, *Arvika* och *Malmö-Lund* med omnäjd, hvilka först under 1906 skulle börja sin egentliga verksamhet.

I anslutning till 20-årsmötets hemställan har Förbundet för uttrönande af i hvilken utsträckning kvinlig slöjd ingår i folkskolans undervisningsämnen och i hvad mån eleverna begagna sig af densamma, utsändt frågoformulär till samtliga pastorsämbeten i riket, en utredning, som ansågs vara af nöden, innan vidare åtgärder vidtogos i frågan.

Förbundet har stått i rapport med den af Kungl. Maj:t tillsatta komitén för revidering af lagen angående skydd mot yrkesfara och lagen angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke och erhållit löfte att när de speciellt kvinliga intressena — såsom yrkesinspektrisfrågan och lagar, som direkt beröra kvinnoarbetet — komma att behandlas, kvinliga sakkunniga skola inkallas.

En af Förbundet gjord utredning af vid de centrala ämbetsverken anställda kvinliga e. o. birädens löne- och arbetsförhållanden har kommit väl till pass, i det borgmästare Lindhagen begagnade sig af densamma vid sin till 1905 års riksdag ingifna motion om »Skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af fast anställning åt personer, som hos statens ämbetsverk äro på ett stadigvarande sätt sysselsatta med skrifgöromål o. dyl.». Motionen föll dock på en mindre majoritet i Första Kammaren, men det är att hoppas att frågan återigen skall komma före och då med lyckligare utgång. Utredningens resultat återfinnes i Dagnys 8 häfte.

Med anledning af att unga kvinnor, som önskat genomgå barnmorskekurs i Stockholm, och hvilkas betyg utvisat, att de utgått från högre flickskolor, flere gånger blifvit ålagda att i

enlighet med barnmorskereglementets § 3 mom. C. förete intyg från lärare vid allmänt läroverk eller vid folkskola öfver att denne vid för ändamålet företagen pröfning funnit sökanden äga färdighet i innanläsning o. d., har styrelsen fäst medicinalstyrelsens uppmärksamhet därå, att samma reglementes senare del äfven innehåller, att i stället för det ofvannämnda intyget äfven kan gälla betyg om samma kunskapsmått, utfärdadt af godkänd läroanstalt för kvinnor, hvarför det enligt styrelsens mening icke borde åläggas dem, som genomgått elementarskolor, att lämna intyg öfver godkänd färdighet i innanläsning m. m. Ett tillmötesgående svar har lämnats å denna framställning, och man har lofvat att vederbörlig uppmärksamhet skall ägnas åt en omformulering af berörda ställe i det under utarbetning varande nya reglementet.

Till Förbundets kännedom har kommit att de kvinliga musklärarnas ställning hotades af försämring. Denna ställning kan icke från början anses fördelaktig. Ehuru de kvinliga organisterna i fråga om utbildning äro fullt jämställda med sina manliga kamrater, är detta alls icke fallet i fråga om rätt till statens tjänster. Kvinnorna hafva nämligen hvarken rätt att innehafva musiklärarebefattningarna vid Statens fullständiga elementarläroverk för gossar eller vid folkskolelärareseminarier, och hvad beträffar organist- och klockaretjänster, kunna kvinnorna visserligen erhålla »dispens från sitt kön» för att söka sådan tjänst, men beviljad dispens medför oftast icke ens deras uppförande på förslaget. Den enda fördel de kvinliga musklärarna förut haft, har gällt platserna vid rikets folkskolelärarinneseminarier. Enl. § 14 i seminariestadgan »böra» nämligen »för undervisningen i gymnastik och teckning samt i musik och sång förordnas lärarinnor, såvida icke. . . särskilda omständigheter föranleda undantag». En del manliga musklärare hafva emellertid opponerat sig mot tillämpandet af denna paragraf under yrkande, att vid tillsättande af musklärareplatserna vid folkskolelärarinneseminarierna hänsyn endast måtte tagas till den sökandes kompetens.

Då Kungl. Musikaliska Akademien äfven förordnat en så lydande omformulering af paragrafen, att ifrågavarande tjänst »må sökas af man eller kvinna, och skall till innehafvare af platsen förordnas den skickligaste af de sökande», har Förbundets styrelse i skrifvelse till Kungl. Maj:t framhållit det rättvisa i att, om den föreslagna ordalydelsen blir gällande, *samma princip*, d. v. s. att hän-

syn icke tages till de sökandes kön utan endast till deras kompetens, äfven måtte tillämpas vid tillsättandet af musiklärarebefattningarna vid rikets 8 folkskolelärareseminarier.

På grund af rösträttsfrågans läge har styrelsen, återopande sin första skrifvelse af den 18 december 1899 rörande denna fråga, hos Kungl. Maj:t i underdånighet hemställt, att i den kungl. rösträttspropositionen till 1906 års riksdag om utvidgad rösträtt förslag måtte intagas om att kvinna måtte erhålla rösträtt på samma villkor som man. Skrifvelsen öfverlämnades till statsministern genom Förbundets ordförande, vice ordförande och sekreterare den 11 december 1905, samtidigt därmed att andra deputationer från olika föreningar uppvaktade i samma angelägenhet. Statministerns svar var, som bekant, bestämdt afböjande. Såsom skäl anfördes att frågan om kvinnans rösträtt skulle ined säkerhet komma att försvåra och fördröja en lösning af mannens.

I anslutning till en af herr Lindhagen m. fl. hos Stockholms stadsfullmäktige väckt motion om tillsättandet af en komité, som skulle äga föreslå vissa ändringar i stadsfullmäktiges organisation och arbetssätt, har styrelsen i skrifvelse till stadsfullmäktige anhållit, att förslag måtte intagas, att äfven kvinna måtte erhålla befogenhet att väljas till stadsfullmäktig.

En omarbetning af kyrkostämmeförordningen inom Stockholm hade föreslagits i syfte att de territoriella församlingarnas i Stockholm beslutanderätt skulle öfverflyttas från kyrkostämman till en särskild institution, kallad församlingsfullmäktige. Det förslag, som i denna fråga först framlades af komiterade, innebar att till församlingsfullmäktige skulle väljas röstberättigade män. Genom Fredrika-Bremer-Förbundets initiativ föreslogs den förändringen i ordalydelsen att såväl kvinnor som män skulle blifva valbara, hvilken ock blef godkänd. Den nya förordningen skulle medföra en betydande inskränkning i kyrkostämmans befogenhet, och om nu kvinnorna endast tillerkändes rösträtt på stämman, men ej blefve valbara såsom församlingsfullmäktige, så vore därmed möjligheten för kvinnan att göra sitt inflytande gällande faktiskt mycket begränsad.

Förbundet har som vanligt verkat för kvinnans deltagande i det kommunala lifvet genom användande af de rättigheter lagen härutinnan tillerkänt henne, äfvensom för kvinnors inväljande i skolråd och fattigvårdsstyrelser m. m.

På hösten 1905 uppstod fråga om tidningen »Hemtrefnads»

upphörande, då dess redaktör, fru J. Jolin, icke ansåg sig vidare vara i tillfälle att ägna tillräcklig tid åt företaget. »Hemtrefnads» historik är hitintills i korthet följande: År 1898 hade Förbundet vid ett af sina samkväm uppställt följande af fru Jolin inledda diskussionsämne: »Hvad kan göras för att höja den tjänande klassen i sedligt och intellektuellt afseende?» Den därpå följande diskussionen sammanfattades i en önskan att en tidning för tjänarinnor och med dem likställda arbetande kvinnor måtte komma till stånd, och Förbundet tillsatte en komite för att utreda frågan. Denna komité utarbetade en plan till utgifvande af en tidning, afsedd för kvinnan och hemmet. Förbundet förfogade emellertid hvarken öfver de personliga krafter eller den ekonomiska grundval, som erfordrades för att starta ett dylikt företag, hvarför det bildades en förening, som iklädde sig den ekonomiska risken för tidningen. Sedan »Hemtrefnad» numera är upparbetad och, tack vare sin goda ledning, visat sig kunna bära sig själf, har Förbundets styrelse, då tidningens vara eller icke vara blef ifrågasatt, ansett sig kunna lägga äfven detta område till Förbundets verksamhet. Styrelsen har gjort detta i den glada förhoppningen, att tidningen skall kunna blifva dels ett språkrör från Förbundet till vårt lands kvinnor angående en stor del af de arbetsfält, som behöfva uppodling, dels som hittills bringa upplysning och förströelse till många hem. Tidningen utgifves efter samma plan som förut och står under öfverinseende af en komite, bestående af fru Julia Jolin (f. d. redaktör af »Hemtrefnad»), fröknarna Clara Montelius, Stina Qvint och Clara Wahlström, hvilka alla förut varit medlemmar af »Hemtrefnads» styrelse, samt den nyvalda redaktören fröken Anna Gustafson.

Med tanken på den sedliga fara, som ligger i att unga flickor under kringdrifvande på gatorna jämförelsevis lätt förtjäna pengar genom utkolporterande af tidningar, ansåg sig Förbundet böra hos red:n af den tidning, som införde detta slags försäljning, göra framställningar i ämnet. Förbundet hade därvidlag en mäktig bundsförvant i den allmänna opinionen, och det nämnda slaget af tidningskolportage har dess bättre upphört.

Tvänne sykurser ha på föranstaltande af Förbundet pågått vid Hagalund. Af dessa var den ena afsedd för mödrar och den andra för flickor i konfirmationsåldern.

Ellen Fries' bibliotek har under 1905 liksom förut stått till

den kvinliga studerande ungdomens förfogande. De, som mest begagnat sig däraf, ha varit elever vid Stockholms kvinliga seminarier och flickskolornas öfversta afdelningar. Äfven Förbundets medlemmar ha dragit nytta af biblioteket.

Det Whitlockska stipendiet har år 1905 af Förbundets styrelse tilldelats fil. kand. fröken Anna Sörensen.

Från »Hilma och Emilie Zanders pensionsfond för lärarinnor», som förvaltas af Förbundet, ha 3:ne f. d. lärarinnor i Zanderska helpensionen för flickor under året uppburit pensioner.

Inom Svenska Kvinnornas Nationalförbund har Förbundets styrelse representerats af fröknarna Gertrud Adelborg och dr Lydia Wahlström; i Centralförbundet för Socialt Arbeta af fruarna A. Höjer och J. Jolin samt fröknarna G. Adelborg, E. Rosén och S. Ulrich; i styrelsen för »Hemtrefnad» af fröknarna Lotten Dahlgren och Clara Wahlström samt i styrelsen för Svenska sjuksköterskornas allmänna pensionsförening af fröken Sigrd Ulrich.

Den 27 juni 1905 inföll 10-årsdagen af fru Sophie Adlersparres (*Esseldes*) död. Några af hennes vänner hade föreställt om präglandet af en medalj i silfver och i brons, som på ett synnerligen lyckadt sätt återger hennes bild och bär den vackra inskriptionen: »Klarsynt, Varmhjärtad, Själstor». Denna medalj öfverlämnades själfva minnesdagen åt de tre största af de företag, till hvilkas stiftande fru Adlersparre tagit initiativet, nämligen Fredrika-Bremer-Förbundet, Handarbetets Vänner och Stockholms Läsesalong. Medaljerna hafva för öfrigt tillställts de främsta kvinnoföreningarna, lärarinneseminarier och läroverk för kvinlig ungdom och hafva åtföljts af en af Förbundet utarbetad och bekostad skrift, som belyser *Esseldes* betydelse för de svenska kvinnorna. Minnesdagen högtidlighölls från styrelsens sida därigenom att en del af dess i staden kvarvarande medlemmar samlades kring hennes graf å Flottans begravningsplats för att nedlägga en minneskrans.

Fröken Gertrud Adelborg har under årets lopp företagit ganska vidsträckta föredragsresor, hvarvid följande städer och samhällen hafva besökts: Bollnäs, Engelholm, Eslöf, Göteborg, Halmstad, Helsingborg, Hudiksvall, Kärrgrufvan, Landskrona, Lidköping, Ljusdal, Luleå, Lund, Malmö, Mariestad, Skara, Sköfde, Sundsvall, Söderhamn, Uddevalla, Umeå och Östersund.

Föredragen hafva i en del städer anordnats af Förbundets ombud, i andra af föreläsningföreningar eller de kvinliga röst-

rättsföreningarna. De ämnen som behandlats ha varit »Fredrika Bremer och Fredrika-Bremer-Förbundet», »Några synpunkter angående kvinnans uppgift i samhället» samt »Kvinnans uppgift i hemmet under olika tidsskeden», och har, äfven om föredraget ej direkt berört Förbundet, likväl de intressen, för hvilka detsamma arbetar, alltid blifvit framlagda, hvarigenom många vänner till Förbundet ha kunnat vinnas. — I alla de städer, där föredrag hållits efter 10-årsdagen af fru Adlersparres bortgång har å komiterades vägnar öfverlämnats ett ex. af den öfver henne präglade medaljen till hvar och en af de högre flickskolor, som åtnjuta statsbidrag.

* * *

Gåfvor.

De till förbundet under året öfverlämnade penningegåfvorna utgöra tillsammans en summa af kronor 1,648: 36, på följande sätt fördelade:

Af gifvare som önskar vara onämnd	Kr. 1,000: —
» » » » » »	» 40: 36
» Fru Anna Wallenberg	» 500: —
» » Cecilia Åhrberg	» 3: —
Till 20-årsfesten	» 5: —
» Inventariers konto	» 100: —
	Summa 1,648: 26

Dessutom har till Förbundets förvaltning, för af gifvaren bestämdt ändamål öfverlämnats Kr. 500. —

För de gåfvor, hvilka lämnats till Förbundets stipendiefonder, redovisas i denna afdelnings berättelse.

Lån.

Den afdelning af Förbundets verksamhet, som afser att med studie- och förlagslån understödja arbetande kvinnor, har under året flitigt anlitats och hafva elfva nya lån å tillsammans kr. 7,700: — kunnat beviljas. Å äldre lån ha inbetalts kr. 3,346: 23. Summan af ur Förbundets fonder utlämnade lån utgjorde vid årets slut kr. 24,361: 68.

Redogörelse för sjukkassans fonder och stipendiefonderna, hvilka bokföras särskildt, följa i bil. II, III.

På skilda platser i landsorten ha 44 ombud verkat i Förbundets intresse. Deras namn återfinnas i Bil. I.

* * *

Förbundets byrå har fortfarande föreståtts af fröken G. Adelsborg, platsförmedlingen af fröknarna E. Rosén och I. von Plomgren, kassan har skötts af fröken L. Leijonmark, såsom biträde åt föreståndarinnan har tjänstgjort fröken A. Gustafson. Under skilda delar af året hafva fröknarna E. Ström, F. Ekenstierna och E. Nisser biträdt med skrifgöromål.

Fröken Ulla Hammarsköld, hvilken sedan flera år tillbaka innehåft anställning å förbundsbyrån, har till följd af afflyttning till landsorten frånträdtt denna sin befattning. Förbundets styrelse har genom sekreteraren gifvit uttryck åt sin tacksamhet för det nitiska och plikttrogna arbete fröken Hammarsköld nedlagt i Förbundets tjänst.

Under sommarens lopp har Förbundets lokal, 54 Drottninggatan, som länge befunnit sig i bristfälligt tillstånd, undergått en större reparation, och rummen ha tapetserats i vackra och glada färger, hvarigenom lokalen numera framträder i långt mera tilltalande skick. Ännu viktigare är dock den fördel, som vunnits genom att de förut dragiga rummen blifvit bättre ombonade, hvilket var särdeles nödvändigt för byråpersonalens skull.

Till byrån har ingått många frågor om Förbundets verksamhet på skilda områden, om kvinnans ställning i andra länder o. d. För besvarandet af det senare slaget af förfrågningar har Förbundet stått i förbindelse med utländska kvinnoföreningar.

Platsförmedlingen utvisar följande resultat:

Antal inskrifna arbetsgifvare	574
» » arbetsökande	594

Efter vanligheten har byrån äfven muntligen och skriftligen besvarat en mängd frågor rörande kurser och arbetsområden samt öfriga förhållanden rörande kvinnans ställning i samhället. Bland dylika frågor kunna nämnas sådana, som afse utbildning till bibliotekarie, organist, fotograf, mejerist, sockerbagare, hönsskötare, upplysningar angående kvinnliga musiklärarens ställning, egnahemsfrågan, smålandtbruket, alkoholisthem för kvinnor, åldershem för lärarinnor, lifränta för tjänarinnor, kommunal platsförmedling, skyddslagstiftning, kindergården, litteratur om ungdomens sedliga uppfostran, sociala stiftelser i England för kvinnlig ungdom af arbetsklassen m. m. Dessutom har efter vanligheten anskaffats statistiska uppgifter, prospekter m. m. och har det sålunda samlade materialet varit till gagn både för myndigheter och enskilda personer.

Bokkomitén.

Bokkomitén har under 1905 arbetat under samma principer som föregående år, dock har den ändringen företagits, att komiténs vanliga granskning af de till julen utkommande barn- och ungdomsböckerna, detta år utförts af tidskriften Dagny, hvarjämte julutställningen inhiherats. De förfrågningar, som ingått angående böcker till ungdomsläsning, ordnande af skol- och folkbibliotek m. m. hafva af komitén besvarats. Bokkomiténs medlemmar hafva under året varit: fröken L. Engström, ordf., fruarna M. Carlqvist, L. Dyrssen och B. Sondén samt fröknarna A. Lagerberg, E. Rosén och M. Sundbärg.

* * *

Tidskriften
Dagny.

Dagny, som med år 1905 börjat sin 20:de årgång, inledde denna med en återblick på de gångna åren och en öfversikt af de viktigaste bland de ämnen som därunder behandlats.

Utom en utförlig berättelse öfver Fredrika-Bremer-Förbundets 12—14 januari firade 20-årsmöte och en redogörelse — till dels in extenso — af de hållna talen och föredragen, har årgången innehållit bl. a. följande uppsatser i sociala frågor: Praktiska synsynpunkter rörande kvinnoarbetet; De kvinliga skrifbiträdena vid statens ämbetsverk; Föreningen för sömmerskor; Önskemål i fråga om kvinlig yrkesutbildning; Ett reformvänligt ämbetsverk; Ett önskemål med afseende på våra nya samskolor; Kvinnans politiska valrätt; Kampen mot mormonismen; Kvinliga andelsföreningen »Svenska hem»; Kvinlig betjäning på utskänkningsställen; Englands organiserade kvinnosaksarbete; Den kvinliga rösträttsrörelsen; förutom riksdagsreferat samt talrika notiser från in- och utlandets kvinnovärld. Den principiella sidan af kvinnofrågan har behandlats i uppsatserna: Hvad vi ha att vänta af kvinnan (Svar å ett öppet bref till Lydia Wahlström); En öfversikt i korta drag af kvinnorörelsen; Den svenska kvinnan i vetenskaplig belysning m. fl. För öfrigt har tidskriften bjudit på rikt urval af artiklar med historiskt, biografiskt och litterärt innehåll, resebref, referat öfver märkligare arbeten samt minnes-teckningar öfver framstående under året aflidna kvinnor.

Författare, som under fullständigt namn utanför redaktionen lämnat bidrag till tidskriften ha varit: Hilma Borelius, Maria Durling, Fanny Ekenstierna, Clara Fleetwood, Eva Fryxell, Cécile Gohl, Alexandra Gripenberg, Anna Gustafsson, Kerstin Hård af Segerstad, Anna Höjer, Edla af Klercker, Lotten von Krämer,

Sigrid Leijonhufvud, H. Lindgren, Ebba Lindencrona, Cecilia Milow, Agda Montelius, Th. Rein, Anna M. Roos, Naïma Sahlbom, Henrika Scheffer, Elisabeth Tamm, Lydia Wahlström, Ebba Westberg och Helena Westermärk.

De politiska tilldragelser, som under 1905 lagt beslag på hela nationens hufvudinresse, ha icke kunnat förbigås i Fredrika-Bremer-Förbundets tidskrift. Så har Dagny under rubrikerna: »Juni-dagarna 1905»; »En protest från Sveriges kvinnor»; »Det norska kvinnorrådet kontra det svenska»; »En skriftväxling mellan Norges och Sveriges kvinnor» haft uttalanden, hvori de svenska kvinnornas hållning under unionstiden berörts, och hvilka sökt visa, att Sveriges kvinnor ej mindre än Sveriges män haft känsla för tidens utomordentliga allvar och det ansvar hvartill detta förpliktar.

* * *

Komitén för lagfrågor kan för det förflutna arbetsåret ej framlägga något positivt resultat af sin verksamhet.

Komitén för
lagfrågor.

Den ur social och ekonomisk synpunkt viktiga frågan om gift kvinnas myndighet är ännu olöst. Som bekant afslog riksdagen 1903 den på komiténs föranstaltande väckta motion om målsmanskapets afskaffande. Däremot beslöt riksdagen att aflåta en skrifvelse till K. Maj:t med anhållan om utredning af gränserna för gift kvinnas myndighet. Komitéen ser sig därför tvungen att tills vidare iakttaga en afvaktande ställning, särskildt som komitéen med säkerhet vet att regeringen inom den närmaste tiden ämnar upptaga frågan till behandling. Komitéen hoppas likväl att inom icke alltför aflägsen tid kunna utgifva en broschyr i denna fråga för att inom vida kretsar öka intresset för en för hela samhället ur flere synpunkter viktig fråga. Komitéens tillgångar uppgå enligt kassaförvaltarens rapport till kr. 1,118:93.

Komitén har under året haft följande sammansättning: häradshöfding P. G. Rabe, redaktionssekreteraren G. Aldén, revisionssekreteraren J. Linders, fru B. Nordenson, fru G. af Klintberg, fru A. Tamm, fil. dr A. Skoglund.

* * *

Angående sjukvårdskomitéens sköterskebyrå kan meddelas följande: Antalet inskrifna sköterskor har under året varit 196 (mot 160 föregående år); antalet sjukbud har varit 968 (mot 738 föregående år); anställning har förmedlats i 542 fall (mot 468 före-

Sjukvårds-
komitéen.

gående år). Häraf 37 fasta platser, med sammanlagda beloppet årslöner uppgående till 17,450 kr. (mot 34 platser och 15,940 kr. löner). Antalet arbetsdagar har varit 12,718 (mot 10,803).

Byråns verksamhet är sålunda fortfarande i tillväxt; samkvämen för sjuksköterskorna hafva varit flitigt besökta, och följande föredrag hafva därvid hållits:

Miss Nightingales lif och verk af fröken E. Ramsay.

Sjuksköterske-utbildningen i London » »

Om massage af dr Elin Beckman.

Sinnessjukdomar och sinnessjukvården af dr Knut Kjellberg.

Svenska Folkvisan af fröken Clara Wahlström.

Fosterlandskärleken » » »

Om sammaritverksamheten af dr W. Djurberg.

Om yrkesinspektion af fröken Kerstin Hesselgren.

Några iakttagelser från engelska sjukhus och sjukvårdsinrättningar af fröken Anna Benckert.

Till samtliga här nämnda föreläsare står sjukvårdskomitén i tacksamhetsskuld för visad välvilja.

Medlemmar i komitén ha under året varit: fröken M. Leijonhufvud, ordf., fröken G. Adelborg, v. ordförande, fröken E. Stjerncrona, kassaförvaltare, dr Hedda Andersson, fröken S. Bratt, fru I. Geijer, dr Th. Hellström, dr H. Toll och fröken E. Törnebohm.

Byråns föreståndarinna är fortfarande fröken Sally Peterson, som äfven tjänstgjort såsom komiténs protokollförare.

Byråns *utgifter*, upptagande hyra, aflöningar, underhålls- och expeditionskostnader hafva utgjort kr. 2,660: 07, och dess *inkomster*, npptagande inskrifnings-, anskaffnings- och dagafgifter samt gåfvor (tillsammans kr. 130) kr. 2,957: 18.

Då de vid Fredrika-Bremer-Förbundets sjuksköterskebyrå inskrifna sköterskorna i samband med zontariffens införande gingo miste om den fördel de förut haft genom dem beviljad nedsättning å järnvägsbiljetter, har Förbundet ingått till Järnvägsstyrelsen med anhållan att denna nedsättning äfven under det nya systemet skulle förblifva gällande — en begäran som på nyåret beviljades.

* * *

Samkväms-
komitén.

Samkvämskomitén har under år 1905 anordnat två samkväm, ett på våren och ett på hösten.

Det första ägde rum den 15 februari, då fröken Anna

Whitlock i ett intressant föredrag redogjorde för frågan »Koope-
rationen och kvinnorna». Efter föredraget följde en liflig diskus-
sion. Redogörande meddelanden angående denna fråga finnas in-
tagna i Dagnyhäftena n:o 4, 7, 17, årg. 1905.

Vid det andra samkvämet, som ägde rum den 4 december
höllos tvänne föredrag, det första af fröken Anna Gustafson, hvilken
meddelade sina intryck från en resa i England, där hon, som
Förbundets stipendiat studerat »Englands organiserade kvinno-
saksarbete». Föredraget finnes intaget in extenso i Dagny, häftet
n:o 20. I det andra föredraget redogjorde fröken Gertrud Adel-
borg för sina under hösten företagna »föredragsresor till svenska
städer».

Samkvämskomitén har bestått af följande medlemmar: fröken
G. Adelborg, ordf., fröken E. Strengell, skattmästare, fröken A.
Ulrich, sekreterare, fru J. Jolin, f. Carlsson och fru S. Anders-
son, f. Cederblom.

Bil. I.

Fredrika-Bremer-Förbundets ombud 1905.

Andersson, Anna, f. Bergenstråle, fru, Vexjö.
Arwedson, Ada, fröken, Linköping.
Bergstedt, Amanda, fröken, Arboga.
Boström, Sophie, fru, Nyköping.
Brettner, Hildur, fru, Arvika.
Carlsson, Emmy, fru, Haparanda.
Cnattingius, Alfhild, fröken, Nora.
Danielson, Anna, fröken, Kalmar.
De Vylder, Elisabeth, fru, Öfver-Torneå.
Ekenstierna, Fanny, fröken, Mariefred.
Eurenius, Anna, fröken, Malmö.
Fischerström, Anna, fröken, Karlskrona.
Florén, Andriette, fru, Mariestad.
Grape, Augustá, fru, Umeå.
Grönvall, Ruth, fröken, Helsingborg.
Lewenhagen, Anna, fru, Lund.
Liljebäck, Jenny, fru, Neder-Kalix.
Lindskog, Anna, fru, Vänersborg.

Lindström, Sophie, fru, Kristinehamn.
 Lundberg, Bertha, fröken, Falkenberg.
 Malmros, Elise, fröken, Landskrona.
 Marin, Otilia, fröken, Filipstad.
 Martin, Eva, fröken, Södertelge.
 Mauritzon, Anna, fröken, Vadstena.
 Munthe, Maria, fröken, Ystad.
 Nordenfelt, Charlotte, fru, Höganäs.
 Nordenfelt, Maria, fröken, Göteborg.
 Pallin, Emma, fru, Lidköping.
 Palm, Julia, fröken, Varberg.
 Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.
 Renborg, Alma, fröken, Östersund.
 af Sandeberg, Frida, fröken, Sundsvall.
 Sjöstrand, Sofia, fröken, Halmstad.
 Sohlén, Hanna, fröken, Söderhamn.
 Sohlman, Ragnhild, fru, Bofors.
 Starck, Anna, fru, Söderfors.
 Sundholm, Ebba, fröken, Hudiksvall.
 Tauson, Brita, fröken, Karlshamn.
 Thorburn, Vivi, fru, Uddevalla.
 Trotzig, Hilda, fru, Hedemora.
 Trybom, Elin, fröken, Skara.
 Ulander, Bertha, fru, Motala.
 Widmark, Ingrid, fröken, Karlstad.
 Wold, Amalia, fru, Borås.

Bil. II.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjukkasas årsberättelse för 1905.

Sjukkasans verksamhet har under år 1905, det 19:de året sedan kassans början, fortgått och utvecklats på sätt följande siffror visa:

Delägarnes antal, som vid 1904 års utgång var 297, hade vid slutet af 1905 höjts till 302. Af kassans medlemmar hafva under året tillkommit 11 och afgått 6, hvaraf 2 aflidit.

Under året har utdelats som sjukhjälp till 63 personer för tillsammans 2,737 sjukdagar ett sammanlagdt belopp af kr. 3,682,50 (mot kr. 4,032 förlidet år).

	Medlemmarnas antal		Sjukhjälp.
År 1887	97	kr.	159: —
» 1888	136	»	694: 50
» 1889	153	»	1,524: 50
» 1890	188	»	1,444: —
» 1891	199	»	1,864: 50
» 1892	208	»	3,477: 50
» 1893	214	»	2,565: —
» 1894	238	»	3,003: 75
» 1895	237	»	3,230: 25
» 1896	246	»	2,712: 75
» 1897	250	»	2,685: 75
» 1898	263	»	3,646: 50
» 1899	270	»	4,122: —
» 1900	272	»	3,533: 25
» 1901	282	»	3,205: 50
» 1902	284	»	3,146: 25
» 1903	292	»	4,242: —
» 1904	297	»	4,032: —
» 1905	302	»	3,682: 50

För kassans kapitalställning, utgifter och inkomster redovisas i kassaförvaltarens rapport.

Kassans expedition har hållits öppen i Fredrika-Bremer-Förbundets lokal en gång i veckan, hvarjämte anmälningar mottagits å denna lokal kl. 11—4 alla söckendagar.

I afseende på inträde i kassan gäller fortfarande:

att kvinnor, tillhörande de kategorier, för hvilka kassan närmast varit afsedd, utan vidare vinna inträde, under förutsättning af rent läkarebetyg;

att för inträdessökande med kvalificeradt läkarebetyg afgörandet ligger hos de läkare, som tillhöra kassans styrelse; samt att i öfriga fall styrelsen i sin helhet beslutar.

Ur räkenskaperna anföres följande:

Vid 1905 års utgång utgjorde sjukkassans

Tillgångar:

4 obligationer i Stora Kopparbergs Bergslag af år 1900	kr. 4,000: —
1 obligation i Helsingborgs—Hessleholms järnväg...	» 1,000: —
	<hr/>
Transport	kr. 5,000: —

	Transport kr.	5,000: —
Fordran mot säkerhet af inteckning i huset 4 Lill-Jansplan	»	5,000: —
D:o mot säkerhet af inteckning i huset 31 Västmannagatan.....	»	5,000: —
D:o i Bankaktiebolaget Stockholm—Öfre Norrland å hushållsräkning.....	»	2,602: 16
D:o i Nordiska Kreditbanken å sparkasseräkning...	»	2,889: 92
D:o i Göteborgs Bank å d:o	»	1,361: 70
D:o i Stockholms Ensk. Bank å d:o ...	»	1,663: 39
Kontant i kassan.....	»	110: 23
	<u>Summa kr.</u>	<u>23,627: 40</u>

Skulder:

Fonder: Försäkringsfonden	kr.	19,774: —
Donationsfonden.....	»	3,000: —
Reservfonden	»	853: 40
	<u>Summa kr.</u>	<u>23,627: 40</u>

Samtliga fonders belopp uppgick vid utgången af 1904 till kr. 22,039: 75
 Fondernas förstärkning, som följaktligen uppgår till » 1,587: 65
 har uppkommit på grund af följande förhållanden mellan inkomst och utgift:

Inkomst:

Inträdesavgift för 12 medlemmar	kr.	67: —
Årsavgift för 304 medlemmar	»	4,150: 49
Räntor (influtna)	»	1,036: 32
Straffräntor.....	»	5: —
Statsbidrag för 1905.....	»	342: —
	<u>Summa kr.</u>	<u>5,600: 81</u>

Utgift:

Sjukhjälp för 59 medlemmar	kr.	3,682: 50
Omkostnader: Hyra.....	kr.	100: —
Arvoden	»	200: —
Kontors- o. annonsutgift	»	30: 66
		» 330: 66
Till fonderna: Försäkringsfonden	kr.	1,265: —
Reservfonden	»	322: 65
		» 1,587: 65
	<u>Summa kr.</u>	<u>5,600: 81</u>

Inventarierna, bestående af räkenskapsböcker och skrifmaterial, äro ej upptagna i något värde. Fröken Theresa Geijer har under det förflutna året skött kassans registrering och ekonomiska expedition.

Stockholm i Februari 1906.

Karl Nyström.

* * *

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjukkasas fonder utgjorde vid början af år 1906:

Försäkringsfonden	kr. 19,774: —
Reservfonden.....	» 853: 40
Donationsfonden	» 3,000 —

Kassans förmögenhet kr. 23,627: 40

Stockholm i Februari 1906.

P. G. Rosén.

* * *

Kassans styrelse har under året haft följande sammansättning:

Ordinarie styrelsemedlemmar:

Professor P. G. Rosén, ordförande.
 Doktor Carl Nyström, vice ordförande och kassaförvaltare.
 Fröken Theresa Geijer, sekreterare och räkenskapsförare.
 Fördelningsläkaren N. A. Edling.
 Fröken Ulla Hammarsköld.

Styrelsesuppleanter:

Fru F. Lybeck.
 Doktor J. W. von Döbeln.
 Doktor Elin Beckman.

Revisorer:

Fröken A. Palmqvist.
 Fröken A. Kruse.

Revisorssuppleanter:

Fröken M. Widegren.
 Fröken M. Aspman.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, utsedda revisorer att granska Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas förvaltning och räkenskaper för år 1905 få härmed efter fullgjordt uppdrag därom afgifva följande berättelse:

Beträffande tillgångar och skulder samt inkomster och utgifter få vi hänvisa till kassaförvaltarens af oss granskade redovisning.

Styrelsens af oss genomgångna protokoll jämte de däri omförmälda besluten hafva icke föranledt någon erinran från vår sida.

Värdehandlingarna äro förvarade i brandfritt kassahalf.

Kassans räkenskaper äro förda med ordning och noggranhet samt åtföljda af erforderliga verifikationer, och då ingen anledning till anmärkning förekommit, få vi tillstyrka, att full ansvarsfrihet för förvaltningen under år 1905 måtte beviljas styrelsen.

Stockholm den 8 mars 1906.

Anna Kruse.

Augusta Palmquist.

Bil. III.

Stipendieinstitutionens årsberättelse.

Från Förbundets *Allmänna stipendiefond* hafva följande stipendier utdelats:

400 kr. till fröken Ester Claesson för studier i trädgårdsarkitektur (Stockholms stads stip.); 300 kr. till fröken Anna Gustafsson för studier i England af en del kvinnosaksföreningars organisation och arbetssätt (fritt stip.).

Stipendier för utbildning i sjukvård hafva tilldelats: fröken Hildegard Goldkuhl 325 kr. (Norrbottens stip.); lappflickan Anna Tomasdotter Wilks 220 kr. (Västernorrlands stip.); fröken Elisabeth Kjellström 225 kr. (Västmanl. stip.); fröken Gerda Bursell 200 kr. (Jönköpings stip.); fröken Hedvig Sandberg 200 kr. (Älfsborgs stip.).

Stipendier för utbildning i huslig ekonomi hafva tilldelats: fröken Sofia Westerberg med kr. 260 (Västerbottens stip.); fröken Elin Lemchen med 200 kr. (Kristianstads stip.).

Stipendier för elever vid folkskolelärarinneseminarier hafva åtnjutits med 260 kr. af fröken Valborg Jungner (Skaraborgs stip.); 300 kr. af fröken Anna Törnberg (Södermanlands stip.); 225 kr. af fröken Signe Nyman (Gottlands stip.); 200 kr. af fröken Irenes Dyberg (Uppsala stip.).

Stipendier för barnmorskekurs hafva tilldelats fru Olga Kööhler med 200 kr. (Värmlads stip.) hemmansägaredottern Sigrid Larsson med 200 kr. (Blekinge stip.).

Stipendier för elever vid tekniska skolan i Stockholm hafva åtnjutits med 260 kr. af fröken Elsa Sellén (Kopparbergs stip.); med 200 kr. af fröken Greta Sjunnesson (Östergötlands stip.).

Stipendier hafva vidare utdelats med 200 kr. hvardera till fröknarna Elin Hultén och Berta Alida Andersson, den förra för ordnad kurs i barnavård, den senare för kurs i fjäderfäskötsel (Göteborgs och Bohus stip.).

Stipendier till ett sammanlagt belopp af 860 kr. finnas reserverade till utbetalning år 1906, då stipendiaterna vunnit tillträde till därmed afsedda kurser.

Stipendier reserverade från föregående år hafva utbetalts på följande sätt:

250 kr. till fröken Alma Ericson för sjukvårdskurs (Västerbottens stip.); 162: 50 till fröken Selma Hofman (halfva Norrbottens stip.) för barnmorskekurs; 200 kr. till fröken Astrid Borgenstierna för ordnad kurs i barnavård (Göteborgs och Bohus stip.); 200 kr. till fröken Elsa Hallgren för kurs i huslig ekonomi (Jönköpings läns stip.).

I likhet med föregående år, har betingad lifränta från *Allmänna stipendiefonden* uppburits af fröken Carolina Åberg med 200 kr. Till samma fond, har förvaltningsstyrelsen att tacksamt erkänna följande gåfvor: 200 kr. af fröken Ellen Bergman, 100 kr. af »onämnd» samt 5 kr. till Östergötlands insats af fröken Ada Arvedsson och 4 kr. till Stockholms stads insats.

Donationsfonderna. Från Ellen Bergmans släktstipendiefond har donator åtnjutit lifränta med kr. 2,256: 75.

Från »Onämnds» stipendiefond för kvinnor, som studera medicin, hafva fyra stipendier utdelats: 500 kr. till med. kand. Mathilda Freidenfelt och 400 kr. till med. kand. Maria Ingelman; dessutom hafva af samma fonds inbesparade räntemedel utdelats tvänne resestipendier för studier i utlandet, det ena på 1,500 kr. åt med. licentiaten Anna Dahlström, det andra å 1,000 kr. åt

med. licentiaten Gerda Uddgren; af det senare stipendiet äro 250 kr. reserverade att utdelas år 1906.

Från Fahnehjemska och Leijonhufvud-Adlersparreska fonderna hafva inga stipendier utdelats.

Reseberättelser hafva till stipendienämnden insändts från stipendiaterna fröknarna Ester Claesson och Anna Gustafsson, den förra redogörande för sina studier i trädgårdsarkitektur i Darmstadt, den senare för sina iakttagelser under studiet af organiseradt kvinnosaksarbete i England.

Från med. lic. Anna Dahlström har ingått berättelse om hennes studier i oftalmologi vid utländska kliniker.

Enär med. lic. Gerda Uddgren först år 1906 hinner avsluta sin studieresa har ej någon reseberättelse hunnit afgifvas.

I likhet med föregående år har stipendienämnden att tack-samt erkänna det värderika och sakkunniga bistånd som lämnats af män och kvinnor i olika delar af landet, hvilka i egenskap af »förtroendepersoner» deltagit i det grannliga arbete stipendienämnden har att utföra i samband med stipendiatutnämningarna och val af de lärokurser, hvilka kunna anses lämpliga för deras utbildning för olika slag af arbete.

Förvaltningsstyrelsen för stipendiefonderna har haft följande sammansättning: fru Anna Wallenberg, ordf., generaldirektör Alb. Andersson, v. ordf., fröken M. Silow, sekreterare, öfverdirektör E. Björklund samt professor P. G. Rosén. Styrelsesuppleanter hafva varit bankdirektör G. Lettström och fröken Clara Montelius.

Revisorer: öfverste A. F. O. Cederberg (ledamot af riksdagens 1:a Kammare), disponenten O. Björklund (ledamot af riksdagens 1:a Kammare), riksgäldsfullmäktigen fil. dr. O. Höglund.

Revisorssuppleanter: borgmästaren S. J. Sandqvist (ledamot af riksdagens 1:a Kammare), fröken Alida Rossander.

Stipendienämnden, i hvilken förvaltningsstyrelsens ordförande och sekreterare ingå som själfskrifna medlemmar, har dessutom haft följande af förbundets styrelse valda medlemmar: generaldirektör Alb. Anderson, friherrinnan Ebba Tamm, fruarna Agda Montelius, Térèse Gyldén, professor P. G. Rosén, grefvinnan Anna Mörner och fröken Sigrid Leijonhufvud.

Revisionsberättelse.

Utsedda att granska de under Fredrika-Bremer-Förbundet lydande stipendiefonders förvaltning och räkenskaper under år 1905 få vi, efter att hafva fullgjort detta uppdrag, härmed afgifva följande berättelse:

Stipendiefondernas tillgångar utgöra:

	Den 1 jan. 1905.	Den 31 dec. 1905.
Allmänna stipendiefonden.....	kr. 174,681: 44	kr. 175,347: 98
Ellen Bergmans släktstipendiefond »	50,150: —	» 50,150: —
Onämnds stipendiefond..... »	36,870: 92	» 35,214: 19
Leijonhufvud-Adlersparreska stipendiefonden..... »	7,404: 92	» 7,718: 14
Evelina Fanehjelm's stipendiefond	» 4,211: 16	» 4,390: 66
	<u>Kr. 273,318: 44</u>	<u>Kr. 272,820: 97</u>

Fonderna skulle således hafva under året minskats med kr. 497: 47, men då under 1905 utbetalts ett stipendium å 1,000 kr., som beviljats för 1902 och därefter kvarstått outtaget, utan att vara i räkenskaperna inräknadt bland sådana medel, är fondernas minskning endast skenbar.

Allmänna stipendiefonden utgöres vid årets slut af:

Färdiga länsinsatser	kr. 127,181: 05	
Påbörjade d:o	» 2,608: 67	
Gäfvo-afdelningen	» 36,128: —	
Disponibla medel	» 9,430: 26	175,347: 98

De öfriga fondernas ställning ådagalägges genom följande räkenskapsutdrag:

Ellen Bergmans släktstipendiefond.

Behållning den 1 jan. 1905	kr. 50,150: —	
Ett års ränta å 4 1/2 %	» 2,256: 75	52,406: 75
Lifränta till fröken E. Bergman	kr. 2,256: 75	
Behållning den 31 dec. 1905	» 50,150: —	52,406: 75

Onämnds stipendiefond.

Behållning den 1 jan. 1905	kr. 36,870: 92	
Ett års ränta à 4 1/2 %	» 1,659: 19	38,530: 11
Utbetalade stipendier	kr. 3,150: —	
Bidrag till förvaltningskostnad	» 165: 92	
Behållning den 31 dec. 1905	» 35,214: 19	38,530: 11

Leijonhufvud-Adlersparreska stipendiefonden.

Behållning den 1 jan. 1905	kr. 7,404: 92	
Ett års ränta à 4 1/2 %	» 333: 22	7,738: 14
Bidrag till förvaltningskostnad	kr. 20: —	
Behållningen den 31 dec. 1905	» 7,718: 14	7,738: 14

Evelina Fahnehjelm's stipendiefond.

Behållningen den 1 jan. 1905	kr. 4,211: 16	
Ett års ränta à 4 1/2 %	» 189: 50	4,400: 66
Bidrag till förvaltningskostnad	kr. 10: —	
Behållning den 31 dec. 1905	» 4,390: 66	4,400: 66

De färdiga länsinsatserna utgjorde den 1 januari 1905 kr. 126,719: 89 och den 31 dec. samma år kr. 127,181: 05, utvisande en ökning genom besparade räntemedel af kr. 416: 16. De påbörjade länsinsatserna utgjorde såväl vid årets början som vid dess slut kr. 2,608: 67. Å de färdiga länsinsatserna godtgöres 4 1/2 % ränta, men de påbörjade erhålla ingen ränta.

Länens insatser utgjorde vid årets slut:

Färdiga:

Stockholms stads	kr. 10,440: 61
Malmöhus läns	» 5,227: 11
Kristianstads	» 5,268: 05
Östergötlands	» 5,101: 21
Vesterbottens	» 7,027: 58
Södermanlands	» 7,950: 18
Örebro	» 5,235: 07
Värmlands	» 5,394: 86
Norrbottens	» 8,776: 50
Vesternorrlands	» 5,046: 78
Skaraborgs	» 6,589: 62
Jämtlands	» 5,202: 85

Transport kr. 99,999: —

	Transport kr.	99,999: 99	
Göteborgs och Bohus läns.....	»	10,272: 37	
Blekinge	»	5,997: 59	
Vestmanlands	»	5,805: 27	
Gotlands	»	6,183: 74	
Kopparbergs	»	6,548: 66	
Uppsala	»	5,010: 51	
Jönköpings	»	5,008: 94	
Elfsborgs	»	5,093: 55	127,181: 05

Påbörjade:

Gefleborgs läns	kr.	1,298: 50	
Hallands »	»	225: —	
Kalmar »	»	424: 17	
Kronobergs »	»	430: —	
Stockholms »	»	231: —	2,608: 67

Summa kronor 129,789: 72

Stipendier hafva under året utbetalts till 25 personer med kr. 8,082: 50, som hafva utgått från följande tillgångar:

Från länsinsatserna	kr.	3,820: —	
» »onämnds» stipendiefond	»	3,150: —	
» allmänna stipendiefonden	»	300: —	
Afsatta 1904.....	»	812: 50	8,082: 50

Samtliga fondernas behållningar kr. 272,820: 97

jämte beviljade, men ej utbetalda stipendier 860: — 273,680: 97

äro placerade sålunda, att den 31 december 1905 förefunnos:

Obligationer för ett sammanlagdt värde af	kr.	176,950: 55	
Skuldsedlar mot hypotek af fastighetsinteckning »		37,668: 75	
d:o » » » obligationer	»	51,250: —	
Innestående å olika räkningar med Stockholms			
Ensk. Bank.....	»	7,811: 67	

Kr. 273,680: 97

Sammanlagda *inkomsterna* under året hafva utgjorts af:

räntor å obligationer	kr.	7,803: —	
d:o å reverser	»	4,187: 50	
d:o å bankräkningar.....	»	302: 28	
<i>gåfvor</i>	»	309: —	

tillsammans kr. 12,601: 78

Utgifterna hafva varit följande:

<i>Stipendier</i> , från länsinsatserna	kr. 3,820: —	
» » »onämnds» fond	» 3,150: —	
» » allmänna fonden	» 300: —	7,270: —
» » länsinsatserna att utbetalas		
1906		860: —
<i>Lifräntor</i>		2,456: 75
<i>Förvaltningskostnader</i>		2,512: 50
		<hr/>
		Kr. 13,099: 25

Utgifterna hafva sålunda öfverstigit inkomsterna med kr. 497: 47, med hvilket belopp också, såsom ofvan angifvits, fondernas sammanlagda belopp under året minskats.

Enligt förvaltningsstyrelsens och stipendienämndens protokoller har ett stipendium å 200 kr. från Värmlands läns insats tilldelats en sökande, men enligt räkenskaperna icke under året utbetalts eller bokförts såsom reserveradt till 1906. Hade detta stipendium sålunda bokförts, hade sagda länsinsats upptagits till 200 kr. mindre och stipendier från länsinsatserna att utbetalas 1906 till 200 kr. högre belopp än de ofvan enligt böckerna angifna.

Stipendiefondernas värdehandlingar, som förvaras i kassafack i Stockholms Ensk. Bank, hafva blifvit för revisorerna uppvisade och befunnits öfverensstämmande med hufvudboken. De synas innebära betryggande säkerhet för de medel, som förvaltningsstyrelsen omhänderhafver.

Räkenskaperna äro förda med ordning och omsorg, utgifterna äro behörigen verifierade, och de ingående balanserna öfverensstämma med utgående balanser för år 1904, hvadan granskningen af räkenskaperna icke föranleder någon anmärkning.

Förvaltningsstyrelsens och stipendienämndens protokoll, af hvilka de sista äro daterade, förvaltningsstyrelsens den 8 november och stipendienämndens den 22 november 1905, hafva blifvit lästa och föranleda ingen erinran.

Då sålunda ingen anledning till anmärkning förekommit, få revisorerna hemställa, att full och tacksam ansvarsfrihet för 1905 års förvaltning måtte förvaltningsstyrelsen meddelas.

Stockholm den 29 april 1906.

Otto M. Höglund. *Olof Björklund.* *A. F. O. Cederberg.*

Kassaförvaltarens rapport.

Till styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Vid årets slut hade Fredrika-Bremer-Förbundet:

Tillgångar:

Kassakonto	kr.	770: 78
Stockholms Intecknings Garanti-Aktiebolag	»	252: 57
Nordiska Kredit-Aktiebolaget	»	234: 79
Bankaktiebol. Stockholm—Öfre Norrland	»	315: 58
Stockholms Enskilda Bank	»	1,196: 29
Aktiebolaget Göteborgs-Banken	»	68: 03
Skandinaviska Kredit-Aktiebolaget	»	1,776: 07
Inventarier	»	2,700: 33
Fordran hos fru S. Whitlock	»	4,460: —
Diverse debitorer (reversfordringar)	»	24,361: 68
Obligationer	»	22,000: —
Inteckning	»	5,000: —
Andra fordringar: trycksakers konto	»	42: 62
Räntor	»	296: 68
<u>Summa kr.</u>		<u>63,475: 42</u>

Skulder:

Fonder, hvars räntor gå till Förbundets allmänna kassa:

Ständiga ledamöters avgifter	kr.	13,410: —
Inträdesavgifter	»	3,540: 25
Första årets avgifter	»	1,402: 50
Fredrika Bremers minnesfond	»	10,168: 72
James Carnegies donationsfond	»	4,788: 83
Anonym donation N:o 2	»	150: —
» » N:o 3	»	3,000: —
		<u>36,460: 30</u>

Transport kr. 36,460: 30

Fonder, hvars räntor gå till af gifvarna bestämda ändamål:

S. Whitlocks stipendiefond	»	4,460: —	
Anonym donation N:o 1	»	6,000: —	
Hilma och Emelie Zanders pensions- fond för lärarinnor.....	kr.	15,195: —	25,655: —
Yttre skulder: Aftonbladets aktiebolag			1,060: 12
Gåfva för uppgifvet ändamål			300: —
		<u>Summa kr.</u>	<u>63,475: 42</u>

Vinst:

Första årets årsafgifter	kr.	442: 50	
Årsafgifter	»	3,667: —	
Lokalmedlemsafgifter	»	9: 67	
Gåfvor.....	»	1,521: 26	
Räntor.....	»	1,610: 39	
James Carnegies donationsfond	»	883: 01	
		<u>Summa kr.</u>	<u>8,133: 83</u>

Förlust:

Byrån	kr.	4,773: 50	
Trycksaker	»	841: 24	
Tidskriften Dagny	»	1,183: 23	
Allmänna omkostnader	»	1,181: 25	
Möten	»	154: 61	
		<u>Summa kr.</u>	<u>8,133: 83</u>

Med afseende på Förbundets fonder är att bemärka:

Fonden för ständiga ledamöters afgifter har genom 20 under året inbetalade ständiga ledamotsafgifter ökats med kr. 600: —.

Fonden för första årets årsafgifter har genom kapitaliserande af halfva beloppet af 365 nytillträdande årligen betalande ledamöters första årsafgifter under året vunnit en tillökning af kr. 547: 50. Till detta belopp hafva Förbundskretsarna bidragit med kr. 105: —.

Från den Carnegieska donationsfonden har enligt styrelsens beslut till årets vinst och förlustkonto öfverförts kr. 883: 01, såsom bidrag till betäckande af den förlust kr. 1,183: 23, som under året uppkommit genom tidskriften Dagnys utgifvande; återstoden af förlusten har kunnat betäckas genom medel från Förbundets allmänna kassa.

De betydliga gåfvobelopp, sammanlagdt kr. 1,648: 26, som öfverlämnats till Förbundets allmänna kassa i anslutning till Förbundets 20-årsfest, hafva gifvit ett kraftigt stöd åt Förbundets genom 20-årsmötet beslut utvidgade verksamhet.

Byråns inkomster hafva varit kr. 2,985: 95 och dess utgifter kr. 7,759: 45.

Af Förbundets medel har under året, såsom studie- eller förlagslån till kvinnor, utlämnats elfva nya lån å tillsammans kr. 7,700: —; å äldre lån har under året inbetalts kr. 3,346: 23 summan af för nämnda ändamål utelöpande lån utgjorde vid året; slut kr. 24,361: 68 mot kr. 20,007: 91 vid förra årets slut.

Från Hilma och Emelie Zanders pensionsfond för lärarinnor har under året till tre f. d. lärarinnor vid Zanderska helpensionen för flickor utdelats pensioner till sammanlagdt belopp af kr. 677: 92.

För influtna gåfvor, som lämnats för särskilda ändamål, redogöras uti styrelsens berättelse. För sjuksköterskebyråns, sjukkassans, stipendiefondernas och komitens för lagfrågor kassaställning lämnas särskilda redogörelser.

Frökvarne U. Hammarsköld och L. Leijonmark hafva med omsorg och noggrannhet utfört arbetet vid kassan och bokföringen.

Stockholm i Februari 1906.

Caroline Wahrolin,
kassaförvaltare.

* * *

Undertecknade, utsedda revisorer att granska Fredrika-Bremer-Förbundets förvaltning och räkenskaper för 1905, få härmed efter fullgjordt uppdrag meddela, att kassans räkenskaper äro förda med ordning och noggrannhet samt åtföljda af erforderliga verifikationer. Värdehandlingarna, som äro förvarade i brandfritt kassahalf, äro af oss granskade, och då ingen anledning till anmärkning förekommit, få vi tillstyrka, att full ansvarsfrihet för förvaltningen under år 1905 måtte beviljas styrelsen.

Stockholm den 22 maj 1906.

Alida Rossander. Anna Lindhagen. Theresa Geijer.

— * —

Ur förbundskretsarnas årsberättelser och öfriga meddelanden från kretsarna anföres följande:

I. Motala.

På initiativ af fru Bertha Ulander bildades i Motala i början af februari 1905 Fredrika-Bremer-Förbundets första förbundskrets, som utsåg fru Ulander till sin ordförande. Den 6 juni antogos stadgar och kan kretsen således egentligen från och med denna dag anses konstituerad. Kretsens syfte var att genom s. k. »arbetsaftnar» bereda kvinnor ur arbetarklassen tillfälle till dels undervisning i handarbete dels goda förströelser. Tanken vann stor anslutning, och de första arbetsaftnarna voro så talrikt besökta, att man redan den 24 februari beslöt bilda en filial vid Motala verkstad. Antalet arbetsaftnar i själfva Motala har under vårterminen varit 16, under höstterminen 12. De besökande hafva varit fabriksflickor, tjänarinnor, flickor i konfirmationsåldern samt ett fåtal arbetarhustrur. Inalles har antalet under vårterminen i medeltal uppgått till 70 samt under höstterminen växlat mellan 25 och 40. Undervisningen har meddelats af medlemmar i förbundskretsen. Därjämte hafva ett par sömmerskor för hvar gång biträdt utan ersättning. Arbeten som utförts hafva varit linnesöm, klädsöm, finare handarbeten m. m. All undervisning har varit kostnadsfri. Såsom förströelse har förekommit läsning, musik och sång. Äfven har hållits åtskilliga föredrag af fruarna Ulander och Wijkmark samt fröken Klara Franzén. Kaffebjudningar hafva flere gånger anordnats för medlemmar och elever, och dessutom hafva hållits ett par s. k. téaftnar med det dubbla målet att medels en obetydlig entré stärka kassan och att till allmänheten sprida kännedom och väcka intresse för Fredrika-Bremer-Förbundet och dess verksamhet. Till underhållningen vid dessa aftnar har bl. a. fröken Klara Franzén bidragit genom att ena gången hålla ett föredrag om Fredrika Bremer och andra gången göra en uppläsning i sammandrag af denna författarinns bok »Hertha».

Verksamheten vid Motala verkstad tog sin början den 10 mars och afslöts den 24 maj, då filialen uppgick i hufvudafdelningen. Under denna tid anordnades 12 arbetsaftnar. Ungefär 100 elever hade anmälts och antecknats. Aftonunderhållningen och undervisningen hade samma karaktär som på arbetsaftnarna

i Motala. Såsom lärarinnor ha tjänstgjort fyra sömmerskor och en stor del medlemmar. Dessutom har en ung flicka undervisat i knapptillverkning. Fru Wijkmark har äfven här hållit ett kortare föredrag.

II. Nora.

På grund af Fredrika-Bremer-Förbundets i anledning af dess tjuguariga tillvaro utfärdade upprop till Sveriges kvinnor att taga verksam del i spridandet af kunskapen om Förbundets syften och i understödandet af desamma, samlades på inbjudan af Förbundets ombud å orten, fröken A. Cnattingius, intresserade kvinnor från Nora och omnäjd för att överlägga om möjligheten att på något sätt främja Förbundets intressen. På denna första sammankomst, som ägde rum i oktober 1904 enades man om att *kunskapen* om kvinnorörelsen och de sociala rörelserna öfver hufvud vore just det som fattades kvinnorna i landsorten, där tillfällen till allmänbildning äro så få. I anledning häraf beslöts föredragandet af från Centralförbundet för Socialt Arbeta förhyrda föreläsningar och andra lämpliga inlägg i de sociala frågorna å samkväm (s. k. Fredrika-Bremer-aftnar), hvilka skulle anordnas hvar tredje vecka.

Denna sammanslutning ombildades sedermera till Förbundets krets i Nora, i det att Förbundets förslag till stadgar för kretsarna och inbjudan till bildandet af sådana i Nora framlades å en Fredrika-Bremer-afton den 3 juni 1905. Medlemmar i förbundskretsen antecknades och uppgingo till 9 förbundsmedlemmar och 29 lokalmedlemmar. Styrelsen utsågs omedelbart och till dess ordförande valdes fröken A. Cnattingius.

Redan i början af sin tillvaro fick förbundskretsen tillfälle visa sig verksam i ett samhällsgagnande syfte nämligen genom att agitera för en kvinnas inväljande i stadens fattigvårdsstyrelse. Val efter en ledamot anställdes nämligen under juni månad, och hade icke genom förbundskretsen opinion bildats till förmån för en vid fattigvård van och för samhällets olycksbarn ömmande kvinna, hade det för ett sådant arbete säkert lämpliga kvinliga elementet fortfarande saknats inom ortens fattigvårdsstyrelse. Nu erhöll den ifrågavarande kandidaten genom kvinnornas egna och intresserade mäns röster största röstetalet.

På föranstaltande af förbundskretsen kallades fru A. M. Holmgren af Nora föreläsningförening att hålla föredrag om kvinnans

politiska rösträtt, och detta föredrag gaf impuls till bildande af rösträttsförening å orten.

Förbundskretsen har tillsvidare icke satt sig annat mål före än att söka väcka sina medlemmars intresse för samhällsplikter, och om stort resultat ännu ej ernåtts, har man dock hoppet att kretsen skall utveckla sig och sprida kännedom och intresse för Förbundets syften inom en allt vidare kvinnokrets.

III. Linköping.

På inbjudning af Förbundets ombud, fröken Ada Arwedson, samlades i medio af november månad Förbundets Linköpingsmedlemmar, hvilka beslöto att börja en verksamhet i Förbundets syfte. Fredagen den 25 november hölls konstituerande sammanträde, hvarvid stadgar diskuterades och antogos och styrelse valdes. Till ordförande utsågs fröken Ada Arwedson. Under den följande tiden hölls klubbafton en gång i veckan i särskildt förhyrd lokal. Då arbetet i fabrikerna före jul är mycket forceradt, ägnades verksamheten åt flickor, anställda vid en enda fabrik. Dessa visade stort intresse för saken och besökte flitigt klubben där de sysselsatte sig med arbete, dels sömnad för klubbens räkning och målning af några klubben tillhöriga möbler, dels strumpstickning och stoppning.

Intresset för verksamheten har varit ganska stort inom samhället, och gåfvor i penningar, möbler, böcker etc. har tillfallit klubben, hvilken antagit namnet »Arbete och Trefnad» («A. T.»). Inom klubben hafva hållits några smärre föredrag öfver »Sol», Kaffebusken och Hans Kristian Andersen. Under november och december hölls 6 klubbaftnar och dessa voro besökta af i medeltal 11 flickor. Sista klubbaftonen för året firades en liten julfest, hvartill lämnats bidrag af för saken intresserade personer.

*

Då verksamheten inom förbundskretsarna i Helsingborg, Malmö-Lund och Arvika icke tagit sin början under 1905, kunna några redogörelser för dessa kretsar här ej lämnas.

Följande småskrifter kunna erhållas genom **Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå**, 54 Drottninggatan, Stockholm. Till landsorten expedieras de pr efterkraf eller mot insänd likvid jämte postporto.

Fredrika-Bremer-Förbundets uppkomst och utveckling. Föredrag af *Gertrud Adelsborg*. Pris 10 öre.

Kvinnoarbete och Kvinnolycka af *Anna Sandström*. Pris 50 öre.

Under hvilka förutsättningar kan kvinnorörelsen bliiwa af verklig betydelse för kultur och framåtskridande af *Anna Sandström*. Pris 10 öre.

Till frågan om kvinnans politiska rösträtt. Ett diskussionsinlägg af *Natanael Beskow*. Pris 5 öre.

Bör den svenska kvinnan erhålla politisk rösträtt? af *Anna Whitlock*. Pris 10 öre.

Hvarför är motståndet mot kvinnans politiska rösträtt oberättigadt? af *H. Borelius*. Pris 10 öre.

Principerna för kvinnans rösträtt af *L. Wahlström*. Pris 10 öre.

Hur bör den svenska kvinnan bereda sig för den politiska rösträtten? af *A. Whitlock*. Pris 5 öre.

Lärdomar af den kvinliga rösträttsrörelsen af *L. Wahlström*. Pris 10 öre.

Hvarför skola kvinnorna vänta? af *F. Stéenhoff*. Pris 10 öre.

Svenska kvinnans kommunala rättigheter och skyldigheter af *Gustaf A. Aldén*. Pris 10 öre.

Den svenska kvinnans rättsliga ställning. Kort redogörelse för nu gällande lagstiftning af *Georg Stjernstedt*. Pris 60 öre.

De kvinliga kontors- och butikbiträdenas ställning. Ett bidrag till hufvudstadens arbetarestatistik. Pris 15 öre.

Petition uti Reglementeringsfrågan från Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse den 6 maj 1902. Pris 5 öre.

Fredrika-Bremer-Förbundets 20-årsmöte 12—14 januari 1905. Pris 25 öre.

Rabatt lämnas vid rekvisition af minst 100 ex.

Stadgar och berättelser angående Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet utsändas gratis.

Hemtrefnad,

Praktisk tidning för kvinnan,

Utgifven af Fredrika-Bremer-Förbundet.

Utkommer hvarje vecka, utom under sommarmånaderna, med minst 40 nummer om året.

Prenumerationspris: 1,35.

All prenumeration sker genom posten.

Anmälan.

Dagny utkommer 1906 med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet . . . kr. 3.50.

För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5.00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre pr enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj, och detta i sin egenkap af »antiseptiskt munvatten» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,
H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Anonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Riks. Tel. 97 83.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå: Tunnelgatan 25.

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.